

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
TAPYBOS KATEDRA

AUŠRA BARTKUTĖ

Dailės magistrantūros (specializacija – tapyba) studentė

MEMAI

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas
Doc. Ričardas Garbačiauskas

Šiauliai, 2006

DAILĖS MAGISTRO DARBO KŪRYBINĖS NEKOLEKCIJOS KONCEPTUALIOJI DALIS

SANTRAUKA

Mano, kaip ir daugelio žmonių gyvenimuose, labai svarbi yra laisvė. Manau, tik laisvas žmogus gali jaustis laimingu. Greičiausiai todėl baigusi bakalauro studijas ir pasirinkau toliau studijuoti tapybą menų fakultete, kadangi čia man buvo suteikta galimybė ne tik tobulėti kaip tapytojai, bet ir jaustis pakankamai laisvai ir savarankiškai šioje srityje.

Savo kūrybiniu magistro darbu stengiuosi (noriu) atkreipti žmonių dėmesį į Lietuvos tapyboje dar neanalizuotą, tačiau labai stipriai mūsų gyvenimus (mūsų mąstymą) veikiantį reiškinį – memų įtakoje susiformavusius stereotipus, kuriais mes gyvename.

Ir tarsi paneigdama įsivyravusį požiūrį (galbūt vieną iš memų), jog “apie rimtus dalykus reikia ir kalbėti rimtai”, aš pateikiu dešimt žaismingų, “neužkankintų”, laisvų, tapybos darbų. Laisvų ne tik (kaikur panašia į grafiką) tapybos maniera, bei spalvų įvairumu, bet ir temomis, kurias taipogi rinkausi laisvai, įsiklausydama tik į savo pačios nuotaikas, o ne per prievartą stengdamasi apibendrinti, nutapyti darbus pagal kokią vieną konkrečią temą, kaip įprasta. Tai nekolekcija. Tyčia ne kolekcija. Kadangi “kolekcija” yra kažkas per daug apibrėžto, per daug konkretaus, per daug vienalyčio. Gyvenimas nėra nei konkretus, nei surežisuotas pagal vieną kokianors temą. O kūryba, jei ji nuoširdi, ir yra gyvenimas. Arba gyvenimas yra kūryba (kadangi visą gyvenimą mes kažką kuriame, net tie, kurie manome esą nekūrybingi). Tenorejau, kad darbuose būtų kažkas iš mano gyvenimo patyrimų, greičiausiai, artimų ir dar kažkam, ir patyrimų iš kitų žmonių gyvenimų, artimų man. Taigi, ir atrinkau baigiamajam magistro darbui dešimt skirtingų, tačiau beveik vienodai man patinkančių ir svarbių tapybos darbų. Jie visi labai natūraliai susigrupavo į keturius blokus – temas: “Sustabarėjimas, surobotėjimas, žiaurumas”, “Moterų ir vyrų tarpusavio santykiai”, “Laikas gimti ir laikas mirti”, “Laisvė”.

Temai “Sustabarėjimas, surobotėjimas, žiaurumas” priklauso trys paveikslai: 1 - “Ir ką, manai vien dėl to esu prastesnis už tave?..”, 2 – “It’s cold inside – we are the robots”, 3 – “Paukštienos kotletas pietums”. Temai “Moterų ir vyrų tarpusavio santykiai” irgi trys paveikslai: 1 – “Diskriminacija”, 2 – “Jis gali skaityti mano mintis”, 3 – “Labanakt, mano diedai! Labanakt, mano boba!”. Temai “Laikas gimti ir laikas mirti”: 1 – “Dirbtinis apvaisinimas”, 2 – “Žvejo dūšėlė į rojų”. Ir temai “Laisvė”: 1 – “Sakyti viską”, 2 – “Sunkus tylėjimas”

Prieš pradėdama magistrinį darbą norėjau daryti kažką šiuolaikiškesnio, nei tiesiog keletą tapybos darbų. Savo tapybos darbuose galvojau apjungti ir videomeną, garsus, tačiau supratau, kad būtent šiuo atveju, tai būtų buvę ne visai iš manęs. Nors ganėtinai laisvai valdau įvairias vaizdo montažo

programas, ir nesunkiai galėčiau padaryti videoinstaliacijas tapybos darbuose. Tačiau galvodama apie tokio projekto įgyvendinimą pagavau save mąstant, kad taip greičiausiai įtikčiau ne tiek sau, o gal dar labiau tiems, kurie sugalvojo vieną iš magistro darbo reikalavimų – “naujumą”. Tai man būtų buvę ne visai priimtina. Norėjau, kad mano darbai būtų vien tik mano pačios jausmų iššaukti, bet ne kažkieno kitų nurodymų išprovokuoti. O paeksperimentuoti dar spėsiu. Tada, kai pati norėsiu ir kaip norėsiu. Kolkas užteks to novatoriškumo, kurį į lietuvių tapybą mano darbai įneša jau vien tuo, kad jie yra iš manęs gimę, o ne iš tų, kurie jau buvo prieš mane.

Tapybos darbus atlikau ant drobės. Natūralios medienos savo gamybos porėmius aptraukiau lino ir medvilnės audiniu. Tada audinio paviršių nugruntavau “Vivacolor” firmos gruntu “Robitix”. Tapymui naudočiau specialiai tapybai skirtus akrilinius (“Rubens” bei “Ferrario”) ir aliejinius (“Gamma” bei “Ladoga”) dažus, aliejinių dažų skiediklį, įvairių dydžių teptukus, specialias menteles, volelius bei kempinėles. Nutapytų darbų paviršių padengčiau specialiu paveikslams suteikiančiu daugiau atsparumo aplinkos poveikiams laku (“Akrilofistaškovyj”).

SUMMARY

As in lots of peoples lives, freedom in my life takes a very special place. I think, only free human being can be happy. Maybe it was the main reason, why after graduating bachelor of arts I decided to study painting in the faculty of arts further. Because of the possibility not only to learn the subject I love, but also to feel free and independent in my oeuvre in all meanings.

In my postgraduate studies finishing art works I wanted (I tried) to call attention of people to the phenomenon of memes. Meme is an information pattern, held in an individual's memory, which is capable of being copied to another individual's memory, to call attention of people to some stereotypes, which possibly came into our lives under the influence of memes.

To deny the standard opinion, that we should talk seriously about serious things (problems), I introduce my ten paintings, which are gamesome, “tormentless”, free. Although pending problems are serious, my paintings are not only painted by gamesome and free style (manner), full of various bright, blaze colours. Selected subjects are also voluntary, free. My ten paintings unfold four themes: “Cruelty and coldness”, “Relationship between female and male”, “Time to be born and time to die”, “Freedom”.

For the theme “Cruelty and coldness” I introduce three paintings: 1 – “Do you think, I am worse than you because of that?..”, 2 – “It’s cold inside – we are the robots”, 3 – “The chicken rissole for dinner”. For the theme “Relationship between female and male”- three paintings: 1 – “Discrimination”, 2 – “He can read my mind.”, 3 – “Good night, my old biddy! Good night, my gaffer!”. For the theme “Time to be born and time to die” : 1 – “In vitro fertilization”, 2 – “ The fisherman’s spirit to Paradise”. And for the theme “Freedom”: 1 - “To tell everything”, 2 – “ Heavy silence”.

I performed all these paintings on huckaback with oil (“Gamma” and “Ladoga”) and acrylic (“Rubens”, “Ferrario”) colours, using various brushes, rollers, sponges, sprayer. For priming I used the primer “Robitix” (“Vivacolour”).

**“ KRYPTIS
Galima eiti dviem kryptimis:
savęs realizavimo ir vykdyti savo valią ;
kūrinio realizavimo ir taikytis prie kitų žmonių norų , laikinų iliuzijų.
Stengiuosi eiti pirmąja kryptimi.”**

Ričardas Bartkevičius

IVADAS

DARBE NAGRINĖJAMA PROBLEMA.

Pagrindinė problema, kurią nagrinėju savo magistro darbe (tiek konceptualiojoje dalyje, tiek ir tapybos darbų nekolekcijoje) yra **socialus programavimas – memai**. Socialus programavimas – tai tas pats kaip ir “zombavimas”, tik šiuo atveju jis pakreiptas “visuomenės naudai” – tai struktūrai, kuri dabartinėje žmogiškoje realybėje stovi virš individo, ir turi savo tikslus, skirtingus nuo individualių. Pagrindinis socialaus programavimo būdas – memas. Memas – tai pagrindinis kultūrinio paveldėjimo vienetas, savo prigimtimi analogiškas genui. Tai save atkartojantis (replikuojantis) kultūros elementas, perduodamas naudojant tiesioginę komunikaciją bei imitaciją. Memai naudojami žmonių protais panašiai, kaip virusai naudojami DNR medžiaga. Memų pavyzdžiai – patarlės, skambios frazės, anekdotai, muzikinės melodijos, mada, maisto gamybos būdai, architektūra, šūkiei, stereotipinis moters arba vyro įvaizdis, patriarchalinis arba matriarchalinis visuomenės valdymo būdas, “prigimtinis” žmogaus poreikis kariauti, žmonių sąmoninis (ir sąmoningas) laisvės troškimas, grafiniai simboliai, idėjos, religinės koncepcijos ir t.t. **Žmogaus požiūris į aplinką ir į save patį yra formuojamas (programuojamas) veikiant memams**, kurie replikuoja mūsų protuose.

Mano pasirinkta nagrinėti magistro darbe problema yra labai plati ir apimanti begalę temų, kurios man atrodo visos svarbesnės viena už kitą. Aš negaliu išsirinkti vienos, taigi, savaip interpretuodama dešimčia tapybos darbų, paliesiu keletą temų, kurios man pačiai yra aktualiausios.

MAGISTRO DARBO TEMOS

Sustabarėjimas, surobotėjimas, žiaurumas.

Dvasinis sustabarėjimas, susvetimėjimas, “surobotėjimas”, uždarumas (užsisklendimas savyje), visko, kas mus supa šiuolaikiniame pasaulyje netikrumas, dirbtinumas, vienatvė, o neretai ir depresija yra didžiulės postmodernaus (šiuolaikinio) žmogaus problemos, kurios paskui save atsiveda dar ir **žiaurumą, agresiją, nepakantumą šalia esantiems ir sau patiems**. Su agresija, prievarta susiduriame kasdien . “ Pyktis, agresija, karas - neatribojama nuo mūsų pačių būseną . Žmogiško žiaurumo

problema apmąstoma nusileidžiant į save, į mūsų pačių savybių dugną . Gėrio kultūros voratinklis slepia žiaurią žmogaus prigimtį. Žvėriški instinktai visuomet išsiveržia , nugali. Tai mūsų prigimtinis bruožas. Reikia atsiriboti nuo to, kas fragmentiška, įsigilinti į esmę.” ~ Daugelis mūsų manome esantys jei ne patys geriausi, tai, bent kiek geresni už daugumą. Juk neesame gyvenime nieko nužudę, neplėšikaujame... Tačiau, “filosofiškai nėra skirtumo tarp blogo žvilgsnio, kuokos, ar paties šiuolaikiškiausio ginklo, nes tai – priemonės gąsdinančios, bauginančios, skaudinančios aplinkinius.” ~ Šiuolaikiniai žmonės (didžioji mūsų dauguma) - atriboti nuo tiesioginės agresijos, tikrų karo vaizdų ir fizinio skausmo. Tačiau, ar dėl to esame geresni, tyresni?

□ **Moters ir vyro tarpusavio santykiai.**

Individas gimsta turėdamas lytį, tačiau giminė yra įgyjama, nes tai kultūrinis produktas. Ji yra neatskiriama asmens tapatybės dalis, suformuota remiantis konkrečiai giminei (vyriškajai ar moteriškajai) būdingomis nuostatomis ir elgesio modeliais. Tačiau tai nėra stabilus ir nekintamas darinys, o, “kaip teigia J. Butler, performatyvi ir transformatyvi struktūra, kuri jokių būdu neturi būti interpretuojama nei kaip biologinis, nei kaip kultūrinis determinizmas.” (Dalia Navikaitė 2004)

Kokių moters ir vyro santykių vaizdinį yra susidare lietuviai? Ar šis vaizdinys yra pažangus ar regresyvus? Kokią moterį mes populiariname. Ir galiausiai kokia ideologija remiantis kuriami tokie vaizdiniai, t.y. kas glūdi anapus tokio vaizdavimo? Gal egzistuoja tradicinio moters arba vyro vaidmens kritika?

□ **Pasąmoninis laisvės troškimas ir pačios “laisvės” sąvokos sąlygiškumas.**

Kas yra laisvė kūryboje, laisvė savaip suformuluoti ir išsakyti bet kokias savo mintis, ir tylėjimo laisvė? “Kiekviena taisyklė yra nelaisvė. Skundžiamės, kad kažkas ko nors neleidžia. Nedaryk, ir būsi laisvas! Kai bandai rašyti eilėraštį, prisilaikai rimų ir esi sukaustytas. Atsisakyk rimų! Nors be jų dar sunkiau. Nusprendęs lipti į kalną, esi lipimo į kalną nelaisvėje. Kai esi visai laisvas, nėra kūrybos.” ~

□ **Laikas gimti ir laikas mirti.**

Mano pačios pamąstymai apie gimimą ir apie mirtį. Apie tai, kad gimimas nebūtinai yra dovana (ypač dirbtinio apvaisinimo pagalba “iššauktas”), o mirtis, ne būtinai – tragedija. Bei keletas kitų žmonių pamąstymų panašiomis temomis.

„Yra viena grotą, kurioje Motina penėdavo savo krūtimis Kūdiki. Yra tikima, jog akmenis gabaliukai iš šios grotos sienų padaugina pieną motinų krūtyse. Dėl to visos sienos nudrąskytos ir išbraižytos.” Taip rašė didysis lietuvis keliautojas Matas Šalčius, aplankęs šią vietą savo 4 metų kelionėje 1929-1933 m.

L. Matas Šalčius „Svečiuose pas 40 tautų“. V.1989, 213 psl. Aš jau vien perskaičius šią ištraukėlę, ir įsivaizdavus suaugusias moteris godžiai griaužiančias sienas, ir gal dar prisikraunančias tų sienų nuotrupų į rankines, imu krizenti. O jei taip gyvei tokius vaizdus išvydus.. Tačiau ne. Kai suvoki, kad visa tai vyksta iš tiesų, realiame pasaulyje, realioms, maistančioms būtybėms, pamažu nebejuokinga, nejauku, net baisoka darosi, pagalvojus iki kokio absurdiškumo mes kartais kažko trokštame, net nesusimąstydami apie alternatyvas (šiuo atveju, pavyzdžiui apie įsivaikinimą).

DARBO AKTUALUMAS.

Šiuolaikinėje socializuotoje visuomenėje memai (Socialus programavimas) yra labai išplitę. Pagrindinis memetikos objektas yra pats kultūrinis atributas bei jo prisitaikymas prie įvairių komunikacijos parametrų. Tai, kaip žmonės tarpusavy keičiasi kultūriniais objektais, tų keitimųsi struktūros, turinys bei įtakos, turi didžiulę reikšmę šiuolaikiniam žmogui. **Memetika yra gana nauja, tačiau labai aktyviai visame pasaulyje nagrinėjama kultūros studijų šaka.** 2006 m. gegužės 10 d. google.com į užklausą “persuasive meme” rado **280 000** puslapių. Tai rodo , jog socialaus programavimo problema tikrai yra aktuali. O aš stengsiuosi šią problemą nagrinėti savo magistro darbe per pasirinktas man pačiai aktualias temas. Taigi, tikriausiai, šis darbas ir bus **labiausiai aktualus man pačiai.** Ištiesų taip ir turi būti. Antraip ar verta kažko imtis, jei tau tai nėra itin svarbu, jei tai aktualu tik kažkam kitam (kitiems) o ne tau pačiai?

DARBO OBJEKTAS.

Dešimties šiuolaikinės lietuvių tapybos darbų nekolekcija.

DARBO TIKSLAS.

Rašytinėmis (per magistro darbo konceptualiąją dalį) ir meninėmis (per kūrybinius tapybos darbus) priemonėmis atkreipti dėmesį į tam tikrus, mane pačią labiausiai jaudinančius, memų sukurtus stereotipus.

MAGISTRO DARBO UŽDAVINIAI.

Teorinių šaltinių, susijusių su nagrinėjama (kūrybiniame magistro darbe , bei jo konceptualiojoje dalyje) problema, bei pasirinktomis temomis, **analizavimas.**

įvairių straipsnių bei mokslinių darbų publikacijų internetinėse svetainėse, periodiniuose kultūriniuose leidiniuose skaitymas.

knygų skaitymas.

domėjimasis, ieškojimas, to, kas jau yra sukurta šiuolaikinių dailininkų, panašiomis į mano pasirinktas temas.

Kūrybiniai ieškojimai. Bandytas kuo įvairesnėmis tapybinėmis priemonėmis perteikti pasirinktą problemą, bei temas.

skirtingų porėmių darymas, bei įvairių audinių, gruntų bei dažų išbandymas, su tikslu išsirinkti tinkamiausias priemones, kurias vėliau naudosisi galutinei magistro darbo kolekcijai.

kompoziciniai ieškojimai

eksperimentavimas su spalvomis, faktūromis

Dalyvavimas įvairiose parodose.

2006 01 10 – 2006 02 10 Galerija “Beauty & wellnes“ Kaunas.

2006 05 03 – 2006 05 27 Šiaulių dailės galerija, Šiauliai. 45–oji Šiaulių miesto dailininkų kūrybos paroda

2006 05 22 – 2006 06 10 Ukmergės miesto galerija, Ukmergė. Miesto dailininkų paroda, skirta Ukmergės miesto dienoms.

2006 06 28 – 2006 07 28 Tarptautinė dailės paroda. Dienstleistungszentrum. Friedberg. Vokietija.

2006 09 08–2006 10 01 Šiaulių dailės galerija. Paroda “Meno faktorius”, skirta Šiaulių miesto dienoms.

2006 10 26 - 2006 11 26 Daugpilio universiteto galerija. Tarptautinė (Latvijos, Baltarusijos, Lietuvos) dailininkų paroda “Taka”. Daugavpis. Latvija.

Dailės magistro darbo kūrybinės nekolekcijos konceptualiosios dalies rašymas.

Dailės magistro darbo kūrybinių darbų nekolekcijos kūrimas.

Dailės magistro darbo kūrybinės nekolekcijos konceptualiosios dalies taisymas.

Magistro darbo gynimas.

Dalyvavimas bendroje magistrantų baigiamųjų kūrybinių darbų parodoje Šiaulių miesto galerijoje.

HIPOTEZĖ.

Memai, kaip pagrindiniai socialaus programavimo ir kultūrinio paveldėjimo vienetai nuo pat gimimo formuoja, programuoja mūsų požiūrį į aplinką ir į pačius save.

MAGISTRO DARBO BAZĖ.

METODOLOGIJA.

Savo magistro darbe remiuosi:

Genetiko Richard Dawkins memų teorija, pirmą sykį 1976m. pristatyta veikalė “The selfish gene”.

□ Psichologijos mokslų daktarės Susan Blackmore knyga apie memetiką “The meme machine”, 1999, kurioje autorė išskiria memą, kaip kultūros elementą.

□ Vilniaus universiteto, Filosofijos fakulteto, Informacijos visuomenės studijų studentės rašto darbu “Memų teorijos naudojimas įtikinimo komunikacijoje”. Vadovė Renata Matkevičienė.

□ Įvairių filosofų bei psichologų išsakytomis mintimis apie visuomenės moterims “pripaišomus” stereotipus : R. Salecl , H. Cixous , L. Irigary , ir apie patriarchalinę visuomenę : L. Mulvey , C . Levi-Straus .

□ Pirmųjų filosofų (Sokratas , Diogenas) mintimis apie diskusiją , kaip konfliktų sprendimo būdą.

□ H.G.Gadamer knygoje “Istorija.Menas.Kalba” V. 1999, nagrinėjamos estetikos ir hermeneutikos teorijomis.

□ V. Karatajaus knyga “ Tapybos technika” (V. 1967) . Ja vadovaujosi , ruošdama tapybos pagrindą.

□ **Kodėl būtent taip atlikau magistro darbą, sukūriau tokią dailės kūrinių nekolekciją?**

Apie tai nelabai ir galvoju. Kažkaip visi tapiniai man gimsta savaime tokie, kokie gimsta, iš to, kas tuo metu labiausiai mane jaudina. Kūrinių stilistika, kompozicija, spalvos, viskas taipogi gimsta kažkaip savaime, per daug nemąstant “kodėl būtent taip” o ne kitaip. Kažkoks išvis kvailas čia klausimas. O jei norima paklausti, kodėl būtent tapybos darbus atlikau, o ne kažką kitą, tai todėl, kad tapytoja manau esanti, o ne skulptorė. Būčiau architektė, pateikčiau kokį namo projektą gal, o jei informatikos magistrinį darbą ginčiausi, greičiausiai tada kokią programą būčiau sukūrus.

METODIKA.

Tapybos darbus atlikau ant drobės. Natūralios medienos savo gamybos porėmius aptraukiau lino, ir medvilnės audiniu. Tada audinio paviršių nugruntavau specialiu “Vivacolor” firmos gruntu “Robitix”. Tapymui naudočiau specialiai tapybai skirtus akrilinius (“Rubens” bei “Ferrario”) ir aliejinius (“Gamma” bei “Ladoga”) dažus, aliejinių dažų skiediklį, įvairių dydžių teptukus, specialias menteles, volelius bei kempinėles. Nutapytų darbų paviršių padengiau specialiu paveikslams suteikiančiu daugiau atsparumo aplinkos poveikiams laku “Akrilofistaškovyj”.

STRATEGIJA.

□ **II semestras**

□ Tapybiniai ieškojimai. Eksperimentavimas įvairiomis priemonėmis, medžiagomis.

□ Teminiai ieškojimai: bandymas rasti tokias temas, kurios stipriau emociškai mane veikia, jų perkėlimas į drobę, tam, kad dar labiau įsigilinčiau. Tik išbandžiusi, man rūpimą problemą išsakyti meninėmis priemonėmis, galėsiu įsitikinti, ar tikrai neapsirinku pasirinkdama. Mane, panašiai

stipriai, jaudina ne viena problema. Pirmiausia, aš norėjau jas išmėginti perteikti, mano pačios pasirinktomis plastinės išraiškos priemonėmis, kad vėliau galėčiau išsirinkti vieną, ar kelias temas, kurios labiausiai “susidraugavo” su plastinės išraiškos priemonėmis.

Teorinės magistro darbo dalies rašymas.

III semestras

Magistro darbo praktinės dalies atikimas.

Teorinės magistro darbo dalies papildymas, dalinis keitimas.

Magistro darbo gynimas.

Magistro darbo tęstinumas.

Visuomet galima plėtoti bet kokią temą, idėją iki begalybės, arba iki tol, kol nusibos. Galima daug sykiu stabtelėti, susidomėjus kuo nors kitu, atitrūkti, o paskui, vėl, ir vėl grįžti ten, kur sustojai, tol, kol tave tai jaudina, kol jauti poreikį grįžti. Kūryboje nagrinėjamas problemas ir temas galėčiau palyginti su žmonėmis. Gyvenime susitinki jų be galo daug. Susidraugauji su gerokai mažiau, nei sutinki. O stipriai prisiriši ir pamilsti visai mažai. Ir, kaip dažniausiai būna, sutikęs žmogų, tu negali iš anksto nuspėti, kada išsiskirs jūsų keliai. Taip pat aš negaliu parodyti ir ilgalaikio magistro darbo tęsinio, ar numatomų dailės kūrinių nekolekcijos plėtros perspektyvų. Jeigu pamilsiu pasirinktas magistro darbui temas taip, kad nepanorėsiu su jomis skirtis, tai bus ir tęsinys, ir perspektyvos.

REZULTATŲ NAUJUMAS.

Karlo Jungo kolektyvinės sąmonės (archetipų) teorija teigia, jog mes nesukuriame nieko naujo, ko nesame kažkada patyrę savo jausmėmis. Mes tik pergrupuojame turimus atmintyje (aktyviojoje ir pasyviojoje) vaizdinius. (plačiau I dalyje- teoriniuose dailės kūrinių kolekcijos pagrinduose)

Visuomet vieno darbo patirtis panaudojama tolimesniam.

“Visi mes beveik vienodai pažįstame mus supančius daiktus, tačiau, atpasakodami (vaidindami, piešdami, dainuodami) visi pabrėžiame kitokias detales. Visi pridedame kažką naujo, įdomaus nuo savęs” (Algimantas Kuras 1998)

Mano kūrybiniai darbai įnešė į lietuvių dailę naujumo jau vien tuo, kad jie – iš manęs gimę. Aišku, žmogus per gyvenimą gauna tiek daug informacijos iš aplinkos (vizualinės, girdimosios, jutiminės), kad iš tiesų beveik neįmanoma pačiai susivokti, ką išmąstai tu pati, o kas yra tik kažkokių seniau patirtų dalykų prisiminimų samplaika tavo galvoje (perjausta ir perdirbta tavo dūšios ir minčių

“cecheliuose”). “Labai sunku pasakyti kažką naujo grynai vien tik nuo savęs.” (A. Kuras 1998) Kad ir kokia atrodytų sava kiekviena mano išreikšta idėja ar kūrybiniuose darbuose panaudotų technikų puokštė, visgi kiekviename kūrinyje neišvengiamai gyvena ir kitų žmonių patirtis. Tačiau, kadangi viskas mūsų pačių “pervirškinta”, perėję per mūsų asmeninį, vidinį pasaulį, tai net jei ir remiasi jau kitų patirtais dalykais, visviena yra nauja.

TEORINIS DARBO REIKŠMINGUMAS.

Savo kūrybiniu magistro darbu stengiuosi (noriu) : atkreipti žmonių dėmesį į Lietuvos tapyboje dar neanalizuotą, tačiau labai stipriai mūsų gyvenimus (mūsų mąstymą) veikiantį reiškinį – memų įtakoje susiformavusius stereotipus, kuriais mes gyvename. Kiek praktiškai, tiek ir teoriškai darbas, manau, labiausiai reikšmingas yra man pačiai.

PRAKTINIS DARBO REIKŠMINGUMAS.

Mano kūrybinė tapybos darbų kolekcija turės keletą funkcijų :

- Kaip beveik visi dailės kūriniai, **teiks** žiūrovams **estetinį pasitenkinimą**.
- Skatins gilintis į** (ar bent trumpam susimąstyti apie) tam tikras **socialines bei moralines nūdienos problemas**.
- Manau, **skatins diskusiją** (nors vienkartinę ir nedidukę, nors keleto žmonių), **nukreiptą į mano kūrybiuose paminėtas temas bei problemas, ir į pačius mano kūrinius**.
- Didžiausią praktinį reikšmingumą mano magistro kūrybiniai darbai , bei konceptualioji darbo dalis, žinoma, turės man pačiai.
 - kurdama juos (dirbdama) aš įgijau daugiau patirties, kaip dailininkė.
 - labiau išsigilinau į problemas, kurios man rūpi.
 - per įvairių straipsnių, kitų žmonių mokslinių darbų, atliktų panašiomis temomis, skaitymą.
 - per aktyvesnį domėjimąsi, kas pagal mano pasirinktas temas ir problemas jau yra sukurta meno srityje.
 - Atlikti dailės kūriniai bus eksponuojami Šiaulių miesto dailės galerijoje, taigi, kaip menininkei, tai man bus labai reikšminga dar ir kaip vienas iš pirmųjų dalyvavimų parodose. Tai bus dar vienas žingsnelis žinomumo link. Ne paslaptis, kad tai yra gana svarbu kiekvienam menininkui.

PAGRINDINĖ DALIS

I DALIS

TEORINIAI DAILĖS KŪRINIŲ NEKOLEKCIJOS PAGRINDAI (NEKOLEKCIJOS KONCEPCIJA).

Savo magistro darbe remiuosi įvairiomis filosofijos, psichologijos, meno istorijos bei kitų mokslų teorijomis bei įvairių menininkų, bei nemenininkų mintimis, perskaitytomis skirtinguose straipsniuose ir knygose.

MEMETIKA.

Remiuosi:

»"Memų teorijos naudojimas įtikinimo komunikacijoje" rašto darbas. Filosofijos fak. Informacijos visuomenės studijos. 2003. Darbo vadovė: Renata Matkevičienė;

»[Meme - Wikipedia, the free encyclopedia](#);

»<http://pespmc1.vub.ac.be/MEMES.html>;

»<http://gyvas.sapnas.net>.

Memetika yra gana nauja, tačiau labai aktyviai visame pasaulyje nagrinėjama kultūros studijų šaka. Pagrindinis memetikos objektas yra pats kultūrinis atributas bei jo prisitaikymas prie įvairių komunikacijos parametrų. Memų teorija aprašo ir nagrinėja tokias kultūros objektų dimensijas kaip pranešimų savaiminis plitimas, nekintamumas ir užkrečiamumas. "Memų teorija pirmą kartą buvo pristatyta genetiko Richard Dawkins darbe "The selfish gene", 1976m. Nors Dawkins kalbėjo apie memus genų prasme, psichologijos mokslų daktarė Susan Blackmore knygoje "The Meme Machine", 1999m. išskiria memą kaip kultūros elementą." ("Memų teorijos naudojimas įtikinimo komunikacijoje" rašto darbas. 2003) Memas yra tarsi save atkartojantis kultūros elementas, kurį žmonės perduoda vieni kitiems naudojant imitaciją. Memetika nagrinėja kultūrą kaip memų visumą, parazituojančią žmonėse. Memais galima užsikrėsti ir jie gali pakankamai ilgai išlikti šeimininko atmintyje nepakistę, o vėliau užkrėsti ir kitus šeimininkus. Memetika yra gana jaunas mokslas, tačiau jau yra aprašyta netgi metodikų, kaip memai gali būti naudojami formuojant reklamos (t.y. įtikinimo) pranešimus ir pan.

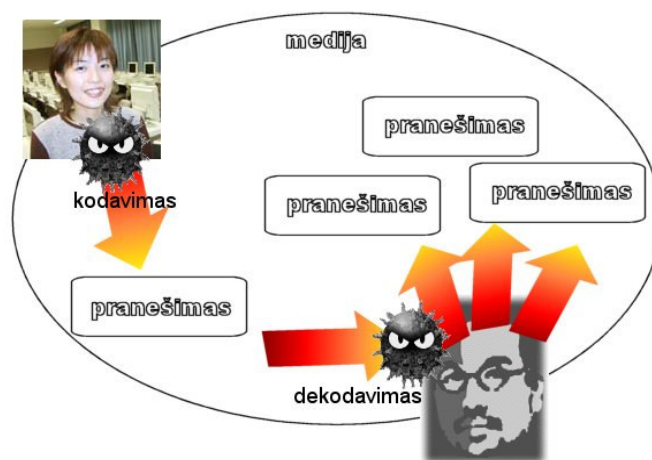
Memas yra kultūrinis elementas, kurs perduodamas iš vieno šeimininko kitam per imitaciją. "Patarlės, skambios frazės, anekdotai, melodijos, grafiniai simboliai, idėjos, religinės koncepcijos - visa tai memų pavyzdžiai." ("Memų teorijos naudojimas įtikinimo komunikacijoje" rašto darbas. 2003)

Bet kokia gyvybė neišnyksta dėka replikacijos. Bet kokią gyvybę, gebančią gaminti savęs kopijas galime vadinti replikatoriumi. Visos replikatoriaus kopijos taipogi gali toliau gaminti savo kopijas. Taip populiacija geometrine progresija populiacija gali plėstis iki begalybės. Esant tokiai replikacijų gausybei atsiranda tikimybė įvykti mutacijoms. Taip vyksta memų evoliucija ir atsiranda naujos esybės, kurios skiriasi nuo tėvinių. Mutacijų gali būti ir teigiamų, ir neigiamų (kenksmingų naujai

esybei). Teigiamosios mutacijos dažniausiai padidina replikatoriaus sėkmingą tolimesnę replikacijos eigą. Tokios mutacijos populiacijoje įgainui auga. O neigiamų išorinių faktorių įtakoje didėja replikatorių įvairovė bei sudėtingumas.

“Dawkins mano, kad memas - tai naujas replikatorius, pasirodęs arenoje su pirmaisiais Homo Sapiens, kuris plinta naudodamasis mūsų protais. Yra manoma, kad pirmieji replikatoriai formavo aplink juos išsidėsčiusias medžiagas, savo ruožtu sudėtingesni, DNR ir RNR replikatoriai formuoja kūnus, kurie kaupia iš aplinkos resursus naujiems genams ir naujiems kūnams formuoti, o memai replikuojasi imitacijos dėka.” (“Memų teorijos naudojimas įtikinimo komunikacijoje” rašto darbas. 2003) Jeigu pagauname save niūniuojant kažkada girdėtą melodiją, galim manyti, jog jau užsikrėtėme melodijos memu, jog tas memas mumyse jau replikavosi. Memai replikuojasi mumyse, naudodamiesi mūsų protais, panašiai kaip virusai - DNR medžiaga.

“Tokie memai, kurie yra naudingi vieni kitiems suformuoja aukštesnio lygio struktūras - koevoliucionuojančius memų kompleksus, dar vadinamus mempleksais, panašiai, kaip genų rinkiniai suformuoja kūną arba rūšies genofondą. Panašiai, kaip pagal neo-darvinistinį požiūrį, vieni genai turi įtaką kitų genų sėkmei, taip ir memplekse atsiranda tam tikros gynybinės struktūros, išlaikančios memplekso vientisumą.” (“Memų teorijos naudojimas įtikinimo komunikacijoje” rašto darbas. 2003) Pavyzdžiui, tokie memai, kaip “Jeigu būsi nuodėmingas, pateksi į pragarą”, taipogi įvairios skepticizmo atmainos. Tokiu atveju memai, prieš replikuodamiesi naujame šeimininke turi įveikti tam tikras kliūtis. Idėjos, prieštaraujančios religijoms arba nepriimtinos moksliskai, dažniausiai būna pasmerktos atmetimui. Mempleksas taipogi gali turėti įtakos ir paties nešiootojo, kuris skleidžia naujas idėjas fiziniam sunaikinimui.

1 pav. Užkrėtimo ciklas

(pateikta iš : “Memų teorijos naudojimas įtikinimo komunikacijoje” rašto darbas. Filosofijos fak.)

Memų plitimą galima geriau suprasti įsivaizduojant virusų plitimo principą. “Virusas iš ląstelės šeimininko (nešiojo) patenka į kitą ląstelę, kur įsiskverbia į esamą DNR struktūrą paversdamas ląstelę nauju šeimininku, ir verčia ląstelę gaminti savęs kopijas, nes ląstelė puikiai moka vykdyti DNR užkoduotas instrukcijas.” (“Memų teorijos naudojimas įtikinimo komunikacijoje” rašto darbas. 2003) Memetika gali būti aiškinama pagal labai panašų modelį. Šeimininkai perduoda memus iš pradžių juos užkodavę vienokioje ar kitokioje medijoje. Toji medija yra tarsi kanalas, per kurį memai toliau platinami. Gavėjas, memą iškodavęs iš medijos, ima vykdyti tolimesnį memų platinimą.

Bet kurio viruso plitimo medijų pagrindinės savybės yra dvi:

- sugebėjimas kuo tiksliau replikuoti informaciją.
- Gebėjimas kuo tiksliau vykdyti visas instrukcijas, kurios užkoduotos replikuojamoje informacijoje.

Žmogaus smegenys gali be galo tiksliai kopijuoti informaciją, pastebėti net ir menkiausius netikslumus (pvz.: kalboje pastebime skirtingas tarmes, nes geba užfiksuoti net visai nedidelius tarties skirtumus.) Tačiau net ir smegenys ne visą laiką daro tai visiškai tiksliai. Juk, jeigu smegenys sukurtų absoliučiai identiškas kopijas, tarmės visai neegzistotų.

Memų, panašiai kaip ir virusų gyvybei, būdingas cikliškumas. Jį (tą ciklą) galima būtų sugrupuoti į tam tikrus etapus:

Pirmoji fazė – perdavimas.

Kad perduoti memą, jo nešiojas pirmiausia jį užkoduoja į tam tikrą pranešimą, pavyzdžiui, sakinį, elektroninį laišką, muzikinį įrašą arba kokį nors meno kūrinį. Koks bus pasirinktas pranešimas labiausiai priklauso nuo paties memo prigimties, sudėtingumo, tikslumo, kokiu turi būti nukopijuotas, bei kitų reikalavimų.

Perdavimo fazėje svarbiausios memų savybės yra šios:

- 1 - Sugebėjimas daugintis: kuo memas sukurs daugiau savęs kopijų, ir jas sėkmingai užkoduos medijose, tuo jis bus labiau gyvybingas.
- 2 – Gebėjimas kuo tiksliau kopijuoti: kad memai kuo mažiau kistų.
- 3 - Struktūriškumas - informacijos aiškumo ir tvarkingumo dėka didėja kopijavimo tikslumas. Memo struktūra pati įtakoja tikslų kodavimą. Pvz dainos turi melodiją, ritmą, kurie, suklydus (įsivėlus klaidoms), išsikraipo arba visai pradingsta.
- 4 - Įprastumas - paprasti memai turi mažesnę tikimybę būti pakeistais.
- 5 - Atkartojimas – pakartojimas leidžia šeimininkui tiksliau atsiminti bei suvokti memą, o tai jam suteikia galimybę geriau, lengviau plisti ir ateityje.
- 6 - Išliekamumas - memai privalo išgyventi medijoje, taipogi turi išlikti gyva ir pati medija.

7 – Abstraktumas. Tie memai, kurie gali pereiti iš medijos į mediją ilgiau gyvuoja.

8 - Galimybė nesudėtingai atkoduoti. Memai turi būti lengvai atkoduojami iš medijos;

Antroji fazė - Dekodavimas

Atkodavimo metu memo kopija atsiduria naujo šeimininko sąmonėje. Dekodavimo procesas dažniausiai būna automatiškas, įvyksta nesąmoningai.

Dekodavimo fazėje yra svarbu:

Kad gavėjas suprastų gaunamą informaciją ir ja susidomėtų. Pranešimas turi būti teisingai perskaitytas ir priimtinas tam, kad užkrėtimas įvyktų.

Kad gavėjas lengviau priimtų naują memą jis neturėtų būti užkrėstas kito memplekso memais, prieštaraujančiais perduodamam memui. O kada gavėjas užsikrėstas memais, palaikančiais naujuosius, užkrėtimas dažniausiai įvyksta gerokai lengviau.

Trečioji fazė - Užsikrėtimas

Šioje fazėje memai įsitvirtina naujojo šeimininko sąmonėje. Jeigu naujasis šeimininkas visai nepamena memo, vadinasi jo nepavyko užkrėsti. Jeigu memas prisimenamas, tačiau šeimininko elgsena nepakito, tai naujasis šeimininkas dar tik nešiotojas. O jeigu šeimininko elgsena pakito, vadinasi jis jau užsikrėtęs naujuoju memu ir vėliau galės perduoti jį kitiems žmonėms.

Ketvirtoji fazė - Išlikimas

Kuo smarkiau, aktyviau memai verčia šeimininkus galvoti apie juos, fantazuoti tuo didesnė tikimybė, jog jis nebus užmirštas. Taipogi memas tuo ilgiau išliks šeimininke, kuo jis bus universalesnis. O kuo ilgiau šeimininkas atsimins memą, tuo jis turės daugiau galimybių išplisti.

Penktoji - platinimo fazė

Kiekvienas memas turi gebėti plisti - užkrėsti kuo daugiau naujų šeimininkų. Kai kurie memai plinta labai greitai, kuria begal daug savęs kopijų (pvz.: elektroninės laimės žinutės.). O kiti gi memai stengiasi kuo ilgiau laikui apsigyventi vienam šeimininke ir plinta tik per kuo panašesnius šeimininkus, kurie turi motyvaciją skleisti tam tikrus memus.

Apibendrinant noriu dar sykį pabrėžti, jog socialus programavimas – tai tarsi zombavimas tik šiuo atveju jis pakreiptas “visuomenės naudai” – tai struktūrai, kuri dabartinėje žmogiškoje realybėje stovi virš individo, ir turi savo tikslus, skirtingus nuo individualių. Pagrindinis socialaus programavimo būdas – memas. Memų pavyzdžiai yra patarlės, anekdotai, skambios frazės, įvairūs šūkiei muzikinės melodijos, mada, maisto gamybos būdai, architektūra, stereotipinis moters bei vyro įvaizdis,

patriarchalinis arba matriarchalinis visuomenės valdymo būdas, “prigimtinis” žmogaus poreikis kariauti, žmonių sąmoninis (ir sąmoningas) laisvės troškimas, grafiniai simboliai, idėjos, religinės koncepcijos ir t.t. **Žmogaus požiūris į aplinką ir save patį yra formuojamas (programuojamas) veikiant memams**, kurie replikuojasi mūsų protuose.

Socialus programavimas turi tam tikrus savo tikslus:

1. Barjero tarp gyvenimo resursų ir jų vartotojų sukūrimas: naudojant mitus stengiamasi, kad viskas ką turi pilietis būtų visuomenės kontroliuojama. Pavyzdžiui, netgi norėdamas nusipirkti maisto žmogus turi atlikti tam tikrus darbus visuomenės labui ir gauti už tai pinigų, iš kurių dalį privalo skirti mokesčiams, ir tik tada tam tikrose vietose gali įsigyti maisto ir pan. Dvasiniams poreikiams tenkinti taipogi yra tam tikros specialios įstaigos, pavyzdžiui, maldos namai, meno galerijos...

2. Visiškas asmens užimtumas: Beveik visą informaciją iš aplinkos žmonės gauna perfiltruotą. Visuomenei naudinga, kai visi jos nariai yra užsiėmę, kai jie dirba naudingus visuomenei darbus, išitraukia į politinę bei meninę veiklą ir pan. Siekiama, kad žmonės nemąstyti individualiai.

“Nuo pat gimimo kiekvienas žmogus pradeda gauti memus iš aplinkinio pasaulio - pirmom dienom tėvai stengiasi atkreipti kūdikio dėmesį į save, kaip suvokimo cenzorių. Iš karto vaikas pamokomas gauti informaciją per vizualinį ir garsinį kanalus - jie užteršiami pastoviais "agu agu" ir ryškiais žaisliukais. Taip tėvai gali laiku sustabdyti "nežmogiškas" tendencijas - jei vaikas pamato kokią nors pabaisą, ar angelą - tėvai autoritetiškai paskelbia, kad to nėra, ir tai - tik vaizduotė. Tėvai skuba ištraukti vaikus iš tos "nenormalios" būsenos - juk yra normalu būti ČIA, o ne svajonėse ar fantazijose.” (<http://gyvas.sapnas.net>)

Taip nuo pat vaikystės artimieji, ugdytojai, vadovai, masinės informavimo priemonės, mus moko, kas yra gerai ir kas yra blogai, nurodo ką galima, ir ko negalima daryti. Pamažu ši gaunama informacija tampa mūsų dalimi. Pradedame tikėti, jog tai ir yra tiesa. Pavyzdžiui, kad moterys privalo ištekėti ir gimdyti vaikus, jog būtina įgyti gerą išsilavinimą ir dirbti gerai apmokamą darbą, kad yra dalykų, kuriais reikia tiesiog tikėti, o ne svarstyti iškylančius klausimus.

Pagrindiniai memai:

Susitapatinimas su fiziniu kūnu

“Nuo gimimo mes mokomi tapatinti save su savo kūnu, ir kiekvieną dieną ši mintis dar giliau įsitaiso mūsų supratime. Žmogus pamokomas savo fizinį kūną vadinti "aš", ir "savo" gerovę jis sieja su fiziniu kūno būkle, net tiksliau su tuo, kaip jis jaučiasi arba atrodo. Tuo pačiu, savęs suvokimas pakeičiamas

"vertinimu" - žmogų domina, ne tai, ką jis jaučia, o tai, kas jam patinka. Socialiai tai pasireiškia tuo, kad jam labiau rūpi, kaip jis atrodo, nei "kas jis yra iš tikrųjų".

Rezultate atsiranda tam tikras mąstymo būdas, kai į pirmą vietą statomas kūno, kaip savęs identifikatoriaus, skiriančio žmogų nuo "kitų", išsaugojimo užduotis. Taip pat formuojamas asmenybės memas, kur kiekvienas asmuo turi savo "asmens istoriją", yra vienintelis ir nepakartojamas, užimantis savo socialinę vietą. Toks nusistatymas sukelia didelę priklausomybę nuo sociumo gaminamų "materialių vertybių". Trumpai sakant, reikia "dorai atrodyti", pagal tam tikrus dėsnius - viršininkas turi vilkėti kostiumą, turtingas - su stora pinigine, laimingas ir aprūpintas - su atitinkama veido išraiška, moteris - patraukli. Tam, kad "tinkamai atrodyti" reikia naudoti visokias sociumo gaminamas vertybes, daikčiukus, paslaugas, kurias gamina tam tikros institucijos.

Tas pats fiksavimas ties kūnu verčia žmogų išmokyti kitus apie sveikatą, baimę per daug suvalgyt arba surast cholesterino aliejuje, gydytis tam tikrais būdais, ir tada visokia "netradicinė medicina" nebedomina gerai užprogramuoto žmogaus." (<http://gyvas.sapnas.net>)

□ **Depersonalizacija, savęs projekcija į aplinkinius**

"Būdamas sociumo dalis, žmogus sutapatina save su juo, ir tai leidžia jam nenešti asmeninės atsakomybės už savo veiksmus, pateisinant juos aplinkybėmis arba tuo, kad "taip reikia". Bendruomenėje žmogus praranda savo individualumą, elgiasi ne pats norėtų, o taip kaip "reikėtų" elgtis tam tikromis aplinkybėmis. Žmonės elgiasi pagal tam tikrą rolę, kurią jie užima bendruomenėje. Dažniausia žmonėms rūpi tai, ką apie juos pagalvos kiti, nei jų veiksmo rezultatas." (<http://gyvas.sapnas.net>)

□ **Gerovės memas**

"Žmogus programuojamas taip, kad savo gerovę jis įsivaizduotų ne kaip nori, o kaip "reikia", kaip susiklostė šioje bendruomenėje, ir kas apsimoka valdžiai. Bendruomenė siūlo žmogui sąrašą su kainomis - tai yra brangu ir gerai, o tai - blogai, ir programuojama tam tikra emocinė reakcija - neturi sodo, buto, mašinos - reiškia, tau reikia kentėti ir verkėti, ir stengtis kaip tik įmanoma, kad surinkti visą tau paskirtą "gerybių" rinkinuką." (<http://gyvas.sapnas.net>)

□ **Binarinis pasaulio suvokimas**

"Žmogus formuojamas suvokti pasaulį binariškai. Išskyrus sampratas "gerai-blogai", yra tokie nusistatymai, kaip "jei ne laimėjai, pralaimėjai, trečio nebūna". Nors nereikia ilgai mąstyti, kad

pralaimėjęs vienur, laimi kitur, tačiau žmogus mokinamas nepastebėti to, nes kitaip jis nesieks sociumo paskirtų dalykų. Dėl to atsiranda "rungtynių" tendencija." (<http://gyvas.sapnas.net>)

□ Nuosavybės mitas

“Pagrindinis mitas, kuriuo grindžiami beveik visi motyvai - apgink savo šalį, savo namus, sumokėk už savo butą. Visais šiais atvejais žmogus turi vadovautis idėja, kad tai - jo namai, jo šalis, jo žmona (vyras) ir jo vaikai. O kaip gi yra iš tikrųjų?

Publika galvoja, kad ji valdo kažką, ir labai stengiasi, kad valdytų, bet ne! Bendruomenė negali būti nieko savo, išskyrus tai, kas "Oficialiai įsigyta", užregistruota, yra dokumentai, įrodantys nuosavybės teisę, bet tai - tik iliuzija, nes net kurį momentą viskas gali būti atimta, grindžiantis kokiu nors įstatymu.” (<http://gyvas.sapnas.net>)

□ Rungtynių tendencija

“Ypatingas svarbumas priskirtas tai beprasmiškai žmogaus veiklai, kuri pateisinama "rungtynių" idėja. Reikia būti stipresniam, aukštesniam, gražesniam, nei kiti, reikia užimti pirmą vietą, užlipti aukščiausiai, pasidaryt svarbiausiu, kad visi gerbtų! Kartu atsiranda "sporto fenomenas", kai gaištama pusė gyvenimo tik tam, kad įrodyti savo kietumą. Patekęs į rungtynių procesą, žmogus tampa visada užsiėmęs, nebeturi laiko užsiimt "netinkamais" dalykais, ir jam atrodo, kad jis labai tikslingai gyvena savo gyvenimą - juk jo tikslas - tapti autoritetu.” (<http://gyvas.sapnas.net>)

□ Autoritetai

“Kiekviena bendruomenė sukuria savo autoritetų sąrašą, kurių teisingumu turi tikėti kiekvienas pilietis, o jei netikės, jis bus laikomas nekultūrinis. Šis priėjimas geras tuo, kad žmonės pamiršta, kaip mąstyti savarankiškai, ir jų išsilavinimas labiausia grindžiamas tų nuostabių citatų kombinacija.

Šiuolaikinėje visuomenėje pagrindinis autoritetas - Mokslas, o dvasinis - Bažnyčia, o visa kita - burtininkai, raganos ir kitos nesąmonės.

Taip pat yra begalinis tikėjimas spausdintom tiesom, ir žmogus, sutikęs kažką naujo ir neįprasto, puola klaust "o kur tai parašyta?"” (<http://gyvas.sapnas.net>)

□ Būtinumas gimdyti

“Labai svarbus visuomenei momentas, nes niekas kitas, kaip vaikai, neriša taip stipriai individą prie sociumo, ir niekas nedaro žmogų tokį priklausomą nuo kitų elgsenos schemų. Dėlto atsiranda žmonių “fiksavimas prie sekso” - jis tampa vos ne pagrindinė bendruomenės rungtynių tema.”

(<http://gyvas.sapnas.net>)

STEREOTIPINIS MOTERS VAIZDINYS PATRIARCHALINĖJ VISUOMENĖJ.

Remiuosi:

»“Feminizmas be dogmų: Moterys Larso von Triero filmuose.” Audronė Žukauskaitė;

» <http://www.sciencedaily.com> 2005/01/25;

»“Reklama - vyriško ego oazė.” Monika Krikštopaitytė 2004;

» “Kokią moterį reklamuojame?” Dalia Navikaitė 2004;

» informacinis portalas moterims www.lygus.lt;

□ Reklamos kuriami stereotipai ir į juos bandomas įsprausti moters įvaizdis.

Be reklamos mes neišivaizduojame šiuolaikinės kultūros. Ji yra konkrečių užsakovų ir ją kuriančių žmonių produktas, todėl visada priklauso nuo jų norų, pasaulio suvokimo, vaizduotės, skonio, požiūrio ir pan. Užsakovai ir kūrėjai remiasi apklausomis, orientuodamiesi į vartotojus – tam tikros lyties, socialinės klasės ar amžiaus grupės individus. Reklamos tikslas yra paveikti žmones, atspindint jų poreikius. Taigi, dažniausiai reklamoje atsispindi visuomenėje dominuojančios nuostatos ir vertybės, kurios dažnai būna stereotipinės. Deja, reklama ne tik atspindi tuos stereotipus, bet ir plėtoja juos, bei formuoja naujus. “Kaip teigia Mary D. Vavrus, stereotipai reikalauja mažiausiai sanauđų ir garantuoja didžiausią pelną – juos pigu sukurti ir lengva propaguoti” (“Kokią moterį reklamuojame?” D.Navikaitė 2004).

Remiantis tarptautinių žodžių žodynu, “Stereotipas – tai visuomenės sąmonėje funkcionuojantis supaprastintas, schematizuotas, emociškai nuspalvintas kokio nors objekto vaizdinys” (<http://kazkas.kobra.ktu.lt>)

□ Moters vaizdinys ir jo sustereotipinimas. Patriarchizmo propagavimas.

Individas gimsta turėdamas lytį, tačiau ne giminę. Pastaroji – įgyjama. Tai yra kultūrinis produktas. Ji susiformuoja konkrečiai giminei (vyriškai ar moteriškai) būdingų nuostatų ir elgesio normų veikiamą. “Tačiau tai nėra stabilus ir nekintamas darinys, o, kaip teigia J. Butler, performatyvi ir transformatyvi struktūra, kuri jokia būdu neturi būti interpretuojama nei kaip biologinis, nei kaip kultūrinis determinizmas.” (informacinis portalas moterims www.lygus.lt)

Pagal lietuviškose reklamose vaizduojamą moterį ir jai priskiriamus vaidmenis, matoma kaip mūsų visuomenėje žiūrima į moterį. Kyla klausimas, ar šis požiūris šiuolaikiškas, atspindintis vyro ir moters lygiateisiškumą, ar atgyvenęs, patriarchalinis. Koks vaidmuo moteriai skiriamas reklamoje?

Analizuojant lietuviškas reklamas, galima pastebėti, kad jose dažniausiai dominuojantis vaidmuo tenka vyrams. Jie reklamose dažniausiai atlieka vadovų, sėkmingų verslininkų, bankininkų, netgi

moterų stiliaus ir mados patarėjų (pavyzdžiui, plaukų dažų “Londa” reklamoje būtent vyras pataria moteriai, kaip ji turėtų prižiūrėti plaukus) vaidmenis. Reklamose moteris dažniausiai atlieka nereikšmingą namų šeimininkės, kvailos blondinės, dailios būtybės ir pan. vaidmenis. Galima pastebėti, kad moteris reklamoje yra tik vyro pagalbininkė, esanti greta. Nors Lietuvoje dažnai būna priešingai – moteris rūpindamasi namais ir šeima, atlieka pagrindines funkcijas bei pareigas, taipogi sėkmingai save realizuoja siekdama karjeros įvairiose srityse.

M.Krikštopaitytė analizuoja moters vaidmenį Adell Saarchi & Saatchi “Elektrolux” prekės sukurtoje reklamoje, kur imituojamas apiplėšimas: “Istorija pasakojama vyro lūpomis, taigi jis, jo patirtis ir išgyvenimai yra centre. Moteris – visada tik jį lydinti, tik esanti greta. Kuriamas akivaizdžiai dominuojančio vyro tipas, kurį moteris atkartoja tarytum aidas – su nedideliu laiko užgaišimu (visada antra, niekada pirma) ar antrame plane darydama tuos pačius judesius, atlikdama tuos pačius veiksmus. Palaikanti vyrą, tačiau nerodanti asmeninės iniciatyvos, ši jauna mergina pateikiama kaip laiminga ir patenkinta esama padėtimi – saugi už vyro nugaros. Patenkinta ji ir savimi, pirmiausia savo išvaizda, atrodymu, tačiau jos skleidžiamas savivertės jausimas glaudžiai susijęs su vyro užtikrinama socialine padėtimi. Antroji moteris, pasirodanti filmuke, yra pardavėja Laima – “vargšė pardavėja”, kuriai porelė grasina. Būdama ne namuose, o dirbdama ji priversta susidurti su nesaugiomis, pavojingomis situacijomis, kurios jai nesuteikia malonių emocijų, tačiau sukelia stresą. Taigi pozityvi moters būseną ir teigiamas jos vaizdas siejamas su “pupa”, kuri taip ir pristatoma – nuasmenintai, tik per santykio su kitu apibrėžimą, kuriam ji stengiasi patikti ir su kuriuo tarsi susilieja. Jos tapatybė ne išryškėja kito horizonte, bet jame nublanksta, susilieja su juo. Reklamoje tokia moteris turi daugiau dekoratyvinį vaidmenį.” (“Reklama - vyriško ego oazė.” Monika Krikštopaitytė 2004) Moters pasirodymas reikalingas tam, kad papildytų vyrą bei paįvairintų jo veiklą. Pati ji nėra savarankiška, stipri asmenybė ar herojė.

Tačiau net ir šiose reklamose moterys nėra engiamos ar išnaudojamos, neturinčios balso teisės esybės. Šios reklamos atrodo neutralios, tačiau iš tikrųjų tie vaizdiniai, kurie iš pirmo žvilgsnio atrodo neutralūs, ir yra pavojingiausi, kadangi jų nešamą užmaskuotą informaciją mes priimame nepastebėdami tikrųjų jos neigiamybių, jos veikia slaptai. Toks iš pirmo žvilgsnio atrodo neutralus, nieko nežeminantis ir nekenksmingas, netgi linksmas ir vienos naujausių - Sonny ericsson telefonų reklamos siužetas, kuriame vienas vaikinukas (pagrindinis reklamos veikėjas) kaip kalėdinę dovaną gauna moterį Sonją. Tiesa, iš pradžių dovanų dėžėje yra ir vyras ir moteris, tačiau vyras, pagrindiniam herojui pradarius dėžę, išlipa iš jos ir pradeda kalbėti, o moteris tylėdama lieka stovėti dėžėje, tarytum laukdama vyro nurodymų. O pastarasis, net nepasiteiravęs moters pareiškia, kad ji atitenka pagrindiniam herojui, kuris turės mokėti už Sonją po tris centus už minutę.

Tokios reklamos, kaip ši, įtvirtina vyraujančią visuomenėje moters, kaip nereikšmingos, atliekančios vos ne dekoratyvinę funkciją būtybės, stereotipinę įvaizdį. Tiek šioje, tiek ir daugelyje kitų reklamų moteris yra tik gėrėjimosi objektas, o ne aktyvus subjektas. Ji kaip gyvenimo puošmena, dažniausiai svarbi tik kažkokiomis savo išorinėmis įpatybėmis. O baisiausia yra tai, jog toks moters – gražaus objekto stereotipas dominuoja ne tik reklamose, o ir realiame gyvenime, visoje socialinėje struktūroje. Labai dažnai moterų ir vyrų tarpusavio santykiai remiasi ne prigimtinėmis natūraliomis pozicijomis, o tam tikro kultūrinio vystymosi metu susiformavusia, ir jau seniai morališkai pasenusia pasyvumo \ aktyvumo priešprieša.

Daugelyje kitų lietuviškų (ar Lietuvai pritaikytų) reklamų moteris, be gėrėjimosi objekto, ar kokio trokštamo daikto, dar atlieka ir kažkokių namų siaurafunkcinius vaidmenis. Čia ji dažniausiai prižiūri vaikus, skalbia, plauna indus, verda sriubą, ir pan.

“Taigi nors moteris turi pakankamai perkamosios galios uždirbdama nors ir šiek tiek mažiau negu vyras bet vis tik kažkiek gaudama, o dažnai ir tvarkydama pagrindinius šeimos pirkinius, reklamoje orientuojama ne į moterį kaip į savarankišką subjektą, bet kaip į [gėrėjimosi, taigi, estetinį] objektą. Iš tiesų sakyčiau lietuviškoje reklamoje gana netikėtai vis dar pasitvirtina Lauros Mulvey teiginys, prieš 20 m. pasakytas apie kiną, kad moteris yra vizualinio malonumo ašis ir vyrų dominavimo patvirtinimas.” (“Reklama - vyriško ego oazė.” Monika Krikštopaitytė 2004)

Kažkiek kita situacija įvairiose reklamose, populiariauose, pavyzdžiui, kosmetikos priemonės. Jose moteris dominuoja kaip pagrindinė, o kartais ir vienintelė subjektė, kadangi tokių reklamų visą tikslinę grupę ir sudaro moteris. Tačiau ir čia slypi užmaskuotas moterų nesavarankiškumas, savo nuomonės neturėjimas, egzistavimas dėl vyro ir vyrui. Tokie reklaminiai klipai grįsti būtent moters noru patikti vyrui – kiek įmanoma gražiau išpūsti savo išorę, įpakuoti save, ir pateikti pardavimui kaip tinkamą prekę, kuriai svarbiausia yra tai, kad nebūtų pažeistas įpakavimas. Tokių reklamų pagrindinis tikslas – nuolatinis vidinio nepasitenkinimo, trūkumo jausmo sužadimas. Noriu trumpai aptarti dar vieną reklamą iš šios srities. Tai firmos “Londa” plaukų dažų reklama. Joje moteris stovi prieš veidrodį, galvodama kokiais dažais nusidažyti plaukus. Staiga veidrodyje pasirodo vyras, kuris jai pasako, kad ji turėtų dažyti plaukus tik “Londa” firmos dažais. Reklamoje moteris net ir būdama viena įsivaizduoja kokią ją norėtų matyti vyras. Čia vėlgi dominuoja vyras. Nors jis [asirodo visai trumpam, tačiau tai jam nesutrukdo “primesti” moteriai savo nuomonę, o moteris, netgi nejaučia dėl to jokio diskomforto, jokio vidinio nepasitenkinimo. Ji tik nuolankiai šypsosi, džiaugdamasi, kad patiks vyrui. Ji tarytum

žiūri į save vyro akimis, net nesusimąstydama, ko pati norėtų. Ji tiesiog siekia būti vyro geismo objektu, pati save vertindama tik tiek, kiek patinka vyrui.

“Žinoma, būtina atkreipti dėmesį, kad šie vaizdiniai yra komercinio pobūdžio, o moteris yra pakankamai sviri vartotojų grupė, turinti nemažai finansinės galios, į kurią taikosi reklama. Todėl gana keista, kad Lietuvoje moters vaizdinys pateikiamas gana vienodai ir nureikšminamas – ji pasirodo tik kaip vizualinis objektas, kuris nėra socialiai reikšmingas. Jis galėtų būti įvairesnis ir subtilesnis netgi turint galvoje, kad pateikiama situacija yra dirbtinė: pirma kuriamas noras ar problema, o po to tai patenkinama pasitelkus vartojimą.” (informacinis portalas moterims www.lygus.lt)

ŽMONIŲ DVASINIS SUSTABARĖJIMAS, SUROBOTĖJIMAS, ŽIAURUMAS.

Postmodernaus (šiuolaikinio) žmogaus didžiulė problema yra dvasinis sustabarėjimas, susvetimėjimas, uždarumas (užsisklendimas savyje), visko, kas mus supa šiuolaikiniame pasaulyje netikrumas, dirbtinumas, vienatvė, o neretai ir depresija.

Miražai, iliuzijos: mes tarytum pasiklystame nežmoniškai gigantiškoje iš aplinkos įvairiausiais būdais gaunamoje informacijos lavinoje, nesibaigiančiuose jos srautuose. Mes pripratome **ramiai** žiūrėti siaubo filmus, slopindami savo emocijas, kadangi žinome, jog žiūrime dirbtinius (netikrus, surežisuotus, suvaidintus) vaizdus ir jausmus. **Mes taip dažnai slopiname savo tikrąsias emocišes reakcijas** į įvairius mus pasiekiančius signalus (vaizdus, garsus, tikrus, išgalvotus, ar paaštrintus faktus), kurie mums pateikiami filmuose, reklamose, bei įvairiausiose šou programose, jog dabar, daugelio mūsų smegenyse, jau tarsi išsivystė toks instinktas, slopinti savo jausmus, kuo mažiau stresuoti, kuo ramiau reaguoti į aplinkos mums pateikiamą informaciją. To pasekoje mes tapome tokie, kokie esame dabar, šiame laike – tarsi bejausmiai robotai . Šalti, užsirakinę savo metaliniuose šarvuose, nuo aplinkos, nuo kitų žmonių . Vietoj tikro, betarpiško bendravimo su kitais žmonėmis, dažnas mūsų mieliau renkams bendravimą per mechaninius “tarpininkus” – kompiuterį (internetinis bendravimas), telefoną (pokalbiai telefonu, trumposios žinutės). O kartais net ir visiškai atsisakome kitapus mechanizmo esančio žmogaus, ir mieliau prisėdame pažaišti kompiuterinį žaidimą (bendravimas su išgalvotais, nupieštais herojais), arba pažiūrėti televiziją (“bendravimas” su žmonių atvaizdais jame). Tokiu būdu mes, tarsi gyvename netikrame laike, netikromis emocijomis.

Daugeliui tai atrodytų jokia katastrofa. Išties, tai yra jau gana didelė ir svarbi mūsų visų (šiuolaikinio žmogaus) problema. Mes taip dažnai slopiname savo emocijas, pasąmoningai stengdamiesi išmokyti

savo organizmą įsisavinti, kad tai, kas rodoma kino filmuose, ar vyksta kompiuteriniuose žaidimuose yra netikra, jog mūsų smegenys “susimaišė”, ir kartais net tikrus faktus, pateikiamus masinės informacijos priemonėmis, mes priimame kaip netikrus. Mes beveik nebereaguojame emociškai į tai, ką matome ir girdime. Mums viskas atrodo taip tolima ir netikra. Jaučiamės taip toli, nuo įvairiuose pasaulio kampeliuose vykstančių karų, bei stichinių nelaimių. Užliūliavę savo sąmonę jaučiamės taip toli nuo pasaulį vis negailestingiau atakuojančių negandų, jaučiamės neva saugesni ir ramesni. Bet ar nuo to visos problemos išties stebuklingai gali išnykti? Ar tikrai atmerkdami tik kūniškąsias, ir užmerkdami savo **dvasios** akis mes tapsime ne tokie pažeidžiami, saugesni, o gal nemirtingi, amžini?

Iš žiniasklaidos mus pasiekia informacija per kurią kiekvienas mūsų gauname panašų kiekį neigiamas arba teigiamas emocijas sukeliančios informacijos. Tačiau viduje mes viską išgyvename savaip. Vieni priimame tai tik kaip sausą informaciją : tam tikras *faktas* , dažniausiai priimtas regos ar klausos būdu, beveik neapdorojamas, o tiesiog “padedamas” į vieną tusščių lentynų mūsų atminties spintoje. Antrieji gi, prieš “padedant” tą *faktą* į archyvus, pirmiausia jį labai kruopščiai “apdoruoja” emocijų lygmenyje. Juos aš pavadinačiau, dar ne visiškai atbukusiais. Tačiau iškart suskubsiu suskirstyti juos dar į dvi skirtingas kategorijas: tuos kurie, skaudžiai pergyvena, liūdi ir nuoširdžiai užjaučia, bei tuos, kurie su pasimėgavimu minta mass medijos propaguojama prievarta, smurtu, agresija, bei kitomis negandomis ir tragedijomis.

Su agresija, prievarta susiduriame kasdien. Pyktis, agresija - neatribojama nuo mūsų pačių būseną. Gėrio kultūros voratinklis slepia žiaurią žmogaus prigimtį . Žvėriški instinktai visuomet išsiveržia, nugali. Tai mūsų prigimtinis bruožas. Reikia atsiriboti nuo to, kas fragmentiška, įsigilinti į esmę. Filosofškai nėra skirtumo tarp blogo žvilgsnio, kuokos, ar paties šiuolaikiškiausio ginklo, nes tai – priemonės išgašdinti, įbauginti aplinkinius. Mes atriboti nuo tiesioginės agresijos ,tikrų karo vaizdų ir fizinio skausmo. Tai padaro žiniasklaida (politikos, valdžios, žiniasklaidos filosofija).

Ar svetima yra matyti kitų kančias, mirimą? Mirtis, kankinimas buvo viešas (mirties bausmės) tam, kad mirties akivaizdoje žmonės apmąstytų savo gyvenimo prasmę (ŽIAURUMAS). Tik per du paskutinius šimtmečius mirties bausmės buvo išstumtos. Deja, prievartos, agresijos, kančios problema yra ta, jog šiurpūs nelaimės, beprasmybės reginiai padeda geriau įsivaizduoti savo gyvenimo prasmę. Pas žmones yra poreikis matyti tai, kas žiauru. Viešas prievartos reiškinys ,neperseniausiai išstumtas valstybės, šiandien grįžta per žiniasklaidą .

Poreikis stebėti ir perprasti kenčiančio žmogaus pažeidžiamumą tarsi atspindi mūsų pačių silpnumą ir pažeidžiamumą. Mus pasiekia informacija, į kurią žiūrim tik kūniškom akim. Nėra laiko

apmąstymams. Tai daro mus abejingais, pasyviais stebėtojais. Kad galėtume, nežalodami savęs, priimti informaciją, turime nusiteikti ciniškai, pasyviai.

PASĀMONINIS LAISVĖS TROŠKIMAS IR PAČIOS “LAISVĖS” SĄVOKOS SĄLYGIŠKUMAS. KAS YRA LAISVĖ KŪRYBOJE?

» citatos iš: “72 lietuvių dailininkai apie dailę” A. Andriuškevičius. V., VDA leidykla, 1998.

Mes esam laisvi, pasirinkdami mus dominančias temas, nagrinėdami savo kūrinuose mums rūpimas problemas. Tačiau nesame laisvi nuo savo padėties visuomenėje. Kiekvienas gimėme ir formavomės tam tikroje istorinėje, geografinėje, socialinėje terpėje. O tai savaime įtakoja mūsų požiūrį į pasaulį, gyvenimą ir tuo pačiu kūrybą. Taigi, kad ir kokie tikėtume esą laisvi, išties esame priklausomi nuo visko, kas aplinkui mus. Ir apskritai, kas yra laisvė kūryboje? Laisvė yra – laisvas visų tapybos galimybių naudojimas dėl vieno tikslo – pasakyti tai, ką galiu pasakyti tik aš, pasakyti taip, kaip galiu tik aš.

“Visa dailės istorija – menininko pastangos išsikovoti šią laisvę.”

“Kiekviena taisyklė yra nelaisvė. Skundžiamės, kad kažkas konors neleidžia. Nedaryk, ir būsi laisvas! Kai bandai rašyti eilėraštį, prisilaikai rimų ir esi sukaustytas. Atsisakyk rimų! Nors be jų dar sunkiau. Nusprendęs lipiti į kalną, esi lipimo į kalną nelaisvėje. Kai esi visai laisvas, nėra kūrybos.” (A. Kuras 1989)

LAIKAS GIMTI IR LAIKAS MIRTI.

Apie gimimą. Du žmonės sugalvoja, kad jie nori kūdikio. Jie mėgina pradėti vaikelį natūraliu būdu, o jis kaip neprasideda, taip neprasideda. Net negalvodami, kad galbūt šiuo metu niekas nenori prasidėti, nenori būti pagimdyta (-as), tie du žmogeliai su gydytojų pagalba puola per prievartą traukti į šį pasaulį kažką, kam galbūt dar (arba jau) visai nelaikas ateiti. Į vaiką tada žiūrima kaip į kokį produktą, kurį užsigeidžiama įsigyti bet kokiais būdais. Manau tai yra gana savanaudiška. Stebimės ir pykstame, kada dar nesulaukė pilnametysės, jau skuba palikti šį pasaulį, visiškai nepasitarę su mumis... o mes ar tariamės, ar įsiklausom? Jei naujas žmogus negimsta, gal jis to visai ir nenori. Gal jam net nėra šioj žemėj vietos. Gal ta vieta buvo paruošta kažkam kitam, kuris paskui ir išėjo per anksti, nes pasidarė čia per ankšta?

Popiežius Jonas Paulius II švęsdamas Šeimų jubiliejų 2000 m. pasmerkė dirbtinį (in vitro) apvaisinimą: „Tendencija naudoti praktikas, kurios moraliai yra nepriimtinos (vaikų) kartai, išduoda

absurdišką „teisę į vaiką“, kuri užima, pagrįstai pripažintą vaiko teisę gimti ir augti pilnu žmogišku būdu, vietą”

„Yra viena grotą, kurioje Motina penėdavo savo krūtimis Kūdiki. Yra tikima, jog akmens gabaliukai iš šios grotos sienų padauginą pieną motinų krūtyse. Dėl to visos sienos nudrąškytos ir išbraižytos.” Taip rašė didysis lietuvis keliautojas Matas Šalčius, aplankęs šią vietą savo 4 metų kelionėje 1929 - 1933 m. L. Matas Šalčius „Svečiuose pas 40 tautų”. V.1989, 213 psl.” (<http://www3.vdu.lt>). Aš jau vien perskaičius šią ištraukėlę, ir įsivaizdavus suaugusias moteris godžiai griaužiančias sienas, ir gal dar prisikraunančias tų sienų nuotrupų į rankines, imu krizenti. O jei taip gyvei tokius vaizdus išvydus.. Tačiau ne. Kai suvokių, kad visa tai vyksta iš tiesų, realiame pasaulyje, realioms, maštančioms būtybėms, pamažu nebejuokinga, nejauku, net baisoka darosi, pagalvojus iki kokio absurdiškumo mes kartais kažko trokštame, net nesusimąstydami apie alternatyvas (šiuo atveju, pavyzdžiui apie įsivaikinimą).

Panašiai ir su ta mirtimi. Daugelis mūsų ją priimame, kaip didžiulę tragediją, nors išties nė vienas nežinome, “o kas gi toliau?”. Gal išties visai be reikalo raudame. Arba tiksliau, kaip daugelis giliai širdy ir nujaučiame – raudame, nes savęs gaila. Nežinia tik ar dėl to, kad netekome kažko artimo, ar dėl to, kad teko dar pasilikti čia, nors yra tikimybė, kad tęs, į kur išėjo kitas gal geriau? Vis tas nelemtas savanaudiškumas.

ESTETIKA IR HERMENEUTIKA.

» daugiausiai iš H. G. Gademer “Istorija. Menas. Kalba.” V. 1999

Hėgelis laikė meną absoliučios dvasios apraiška, būtent – dvasios savižinos forma, kurioje nepasirodo nieko svetimo ir netesimo, kurioje nebūna jokio realybės atsitiktinumo, jokio nesuprantamumo to, kas nėra duota. Kiekviena meninė raiška yra suvokėjų konceptualiai neišsemiamą. Estetinė sąmonė remiasi tuo, kad meno kūrinys išsako pats save.

Meno kūrinys žavi ne taip pat “grynai estetiškai”, kaip gėlė ar netgi ornamentas. Aptardamas meną, Kantas kalbėjo apie “suintelektualintą malonumą. Ir vis dėlto kaiptik šis “negrynas”, nes suintelektualintas malonumas, kurį teikia meno kūrinys, ir domina estetikus.

Hegelis, giliau reflektuodamas gamtos ir meno grožio santykį, padarė reikšmingą išvadą: gamtos grožis yra meno grožio atspindys. Tai, kas gamtoje laikoma gražu ir kuo gėrimasi, nėra “grynai estetinio” objekto duotybė be laiko ir be pasaulio, kurio atskleidžiamą pagrindą sudaro tokia formų ir spalvų

harmonija, tokiapavidalo simetrija, kokias pajėgtų gamtoje išvelgti pitagorizuojantis matematinis protas. Kaip mus žavi gamta, veikiau priklauso nuo to, ką pasirenka skonis, o šį kontekstą savo ruožtu suformuoja ir apibrėžia tam tikro laikotarpio meninė kūryba. Tai nenuneigiamai liudija estetinė lanštafto, pavyzdžiui, Alpių, istorija arba tarpinis parko meno fenomenas.

Teiginys, kad meno kūrinys mums kažką sako, o kaip kažką sakantis priklauso visumai dalykų, kuriuos turime suprasti, nėra metafora, bet turi aiškia ir atskleidžiamą prasmę. Meno kūrinys yra hermeneutikos objektas. Hermeneutika – menas perduoti tai, kas pasakyta svetima kalba, kad kitas suprastų. Pavadinimas kilo iš Hermio, dievų žinios aiškintojo žmonėms, vardo. Meno kūrinys kiekvienam sako kažką, tarsi kalbėtų būtent jam, sako, kaip kažką dabartiška ir vienalaikiška. Todėl iškyla reikalas suprasti to, ką jis sako, prasmę, išsiaiškinti ją sau ir išaiškinti kitiems. Visų pirma reikia norėti suprasti, tai, kas yra norima pasakyti per vieną ar kitą meno kūrinį. Negalima suprasti nenorint suprasti, tai yra nenorint leisti, kad tau pasakytų. Pastangas suprasti orientuoja savotiškas prasmės laukimas. Apie meno patirtį pasakytina, kad čia esama daugiau negu prasmės laukimo. Tai daugiau nuostaba, dėl pasakyto prasmės. Patirdami meno kūrinį, suprantame ne tik pažinią esmę. Kažką sakantis meno kūrinys stoja akistaton su mumis pačiais – jis reiškia kažką, kas (taip, kaip pasakyta) yra tarsi atradimas, tai yra kažko paslėpto atskleidimas. Suprasti, ką sako meno kūrinys, - reiškia susitikti su pačiu savimi.

Apie meno kalbą. Meno kalba remiasi būtent tuo, kad savo dabartiškumu prabyla į **kiekvieno žmogaus** savipratą, kaip kaskart dabartiška. Ir būtent dabartiškumas paverčia kūrinį kalba. Viskas priklauso nuo to, kaip pasakoma. Ir **čia kalba ne menininkas**. Be abejo, gali būti įdomu, ką menininkas turi pridurti prie to, kas pasakyta viename kūrinyje ir ką jis sako kitame. Tačiau meno kalba suponuoja pačiame kūrinyje glūdinčią prasmės gausą, kuri padaro kūrinį neišsemiamą, kad ir kiek bandytume jį išversti į sąvokas. Dėl to mėgindami suprasti meno kūrinį negalime pasitenkinti patikima hermeneutikos taisykle, kuri sako, kad teksto keliamą uždavinį **suprasti** aprėžia “mens auctoris” (autoriaus mintis, intencija, kūrinio sumanymas). Subjektyvaus manymo anaipol nepakanka supratimo objektui apibūdinti. Visa, kas plačiausia prasme prabyla į mus kaip tradicija, kelia uždavinį suprasti, tačiau **suprasti apskritai nereiškia, kad reikia iš naujo analizuoti savyje kito mintis**. Šito mus aiškiai moko ne tik meno patirtis, bet ir istorijos proceso supratimas.

C. G. JUNGO KOLEKTYVINĖS PASAMONĖS KONCEPCIJA

Knyga “Filosofija ir psichologija” 1995. Saulė Buzaitė.

“Mūsų protas turi savą praeities atsiminimų ir paslapčių lobyną. Jungas šį lobyną pavadino **kolektyvine pašamone**. Labiausiai susieta su išoriniu pasauliu yra **sąmonė**. Ši struktūra šiek tiek panaši į Freudo **Superego**. Tai visuomenės sąmonės darinys, kuriame esą visi visuomeniškai svarbūs žmonijos sukaupti sąmonės atradimai. Savo reikšmingumu jie išeina už individualios sąmonės ribų. Filosofinės ir mokslinės pasaulio pažinimo sistemos, civilizuoto elgesio tradicijos sudaro **sąmonės turinį**.” <...>

“**Ego** – tai sąmoningos psichikos dalies centras, individuali sąmonė. Ego sudaro sąlygas sėkmingai adaptuotis išoriniame pasaulyje. Sąmoningas **Aš** (Ego) yra pažinimo ir valios aktų šaltinis. Ego kompleksas gana pastovus, tačiau gali keistis, persikelti į **Personą** (blogąja linkme) ir **Sąvastį** (gerąja linkme).” <...>

“**Asmeninė pašamonė** yra arčiausiai nuo ego ir nuo jo priklauso. Šią pašamonę sudaro tas psichikos turinys, kuris yra išstumtas iš sąmonės dėl kokių nors priežasčių: užmiršimo, agresyvių ir seksualinių impulsų neigimo, etc. Ši struktūra panaši į Freudo **Id**. Asmeninės pašamonės turinys gali būti lengvai perkeltas į **Asmeninę pašamonę**. Asmeninės sąmonės turinys – reliatyvus.” <...>

“Už šių sąmoningų psichikos darinių yra **kolektyvinė pašamonė**. Ego, asmeninė sąmonė, kolektyvinė sąmonė susiformuoja gyvenimo procese. Kolektyvinė pašamonė – tai už individualios psichikos ribų išeinanti paveldima struktūra. Jos turinio nevaldo sąmoningi valios aktai. Kolektyvinėje pašamonėje nėra moralumo kategorijų. Ji nuolat veikia žmogaus gyvenimą, siekdama kiek įmanoma išlaikyti harmoniją tarp individualios ir pasaulinės dvasios, sako Jungas. Sąmonė, pasak Jungo, yra kultūros ir civilizacijos vystymosi laidas, tačiau ji keliaproblemas be atsako, o kolektyvinėje pašamonėje glūdi klausimas ir atsakymas kartu. Ten nėra nei laiko, nei erdvės kategorijų. Praeitis, dabartis ir ateitis sudaro vienovę. “ <...>

“Kolektyvinės pašamonės turinys negali būti tiesiogiai perkeliamas į sąmonę, kaip tai daroma su asmenine pašamone psichoterapijos procese. Kolektyvinės pašamonės turinys gali būti atpažįstamas tik nubrėžiant paraleles tarp jo ir atitinkamų mitologinių motyvų. Sąmonėje kolektyvinės pašamonės ženklai suvokiami kaip išorinio pasaulio bruožai.” <...>

“Savo gelmėse kolektyvinė pašamonė gali būti išskaidyta į grupės, šeimos, giminės, tautos, rasės ir visai žmonijai bendrą psichiką. Einant vis gilyn į kolektyvinę pašamonę, jos sluoksniai vis labiau netenkabet kokio individualumo, artėja prie autonominių organinių sistemų; pagaliau cheminiuose kūnuose tampa universalumu.” <...>

“Kolektyvinę sąmonę sudaro dinamiški ir instinktyvūs kompleksai – **archetipai**. Graikų kalbos terminas archetipas reiškia pradinį vaizdą, pirmavaizdį. Archetipai veikia nesąmoningai ir automatiškai. Jų, kaip ir instinktų, pasirodymo negali kontroliuoti sąmonės ir valios aktai. Archetipai įgimstami, kaip vaizduotės struktūros branduoliai, suvokimo formulės. Jie formuluoja situacijos suvokimo ir atitinkamo elgesio būdus, bet nesudaro apibrėžto vaizdo. Archetipai įgauna formą tik projekcijoje.” <...>

“Individualioje sąmonėje archetipiniai simboliai pasirodo sapnuose, vizijų, haliucinacijų metu. Visagaliai archetipai nuolat modeliuoja žmogaus dvasinę patirtį. Jie ne tik valdo elgesio pobūdį ir vaizdinį situacijos suvokimą. Tai sudaro formalią jų struktūros dalį. Archetipų veikimas visada susijęs su sąmonės lygio kritimu ir sąmoningų instinktyvių afektų pažadinimu. Vadinasi, archetipas sukelia emocijas.” <...>

“Archetipinė patirtis - tai ne archetipinių simbolių žodyno sudarymas ieškant jų mitologijoje, mene ir t.t. Protu negali būti suvokta afektinė archetipo dalis. Patirti kolektyvinės sąmonės veikimą galima tik **išgyvenant archetipą pačiam**, o ne jį apmąstant, analizuojant teoriškai.” <...>

“Kolektyvinės sąmonės dariniams – archetipams būdingi ir subjektyvaus, ir objektyvaus pasaulio bruožai. Taigi, archetipai lyg susieja individualią psichiką su kolektyvine. Čia pasireiškia archetipų struktūros transcendentškumas.” <...>

“Archetipų tiek daug, kiek yra tipišku gyvenimo situacijų ir santykių. Apžvelgti visą archetipų įvairovę neįmanoma.” <...>

Šia Jungo kolektyvinės sąmonės koncepcija aš remiuosi rašydama apie “rezultatų naujumus” (žr. psl. 5), o tiksliau, šia teorija noriu pagrįsti cituojamą A. Kuro teiginį, jog “Labai sunku pasakyti kažką naujo grynai vien tik nuo savęs”.(žr. “rezultatų naujumas” psl. 5).

Ir dar, noriu pastebėti, jog C. G. Jungo kolektyvinės sąmonės koncepcijoje (archetipų teorijoje) aš išvelgiu nemažai panašumų su memų teorija, kuria remiuosi stengdamasi atskleisti (nagrinėdama) pasirinktą magistro darbe nagrinėti problemą.

II DALIS.

DAILĖS KŪRINIŲ NEKOLEKCIJOS ANALIZĖ.

Šios konceptualiosios magistro darbo dalies pradžioje noriu pateisinti save, kodėl ją rašau ne pagal konkrečius patarimus išdėstytus “Metodiniuose **patarimuose** rengiantiems dailės magistrantūros baigiamuosius darbus” (2006, ŠUL, R. Garbčiauskas, T. Tamošiūnas.).

Dailės kūrinų atlikimo technologijų bei panaudotų medžiagų šioje dalyje nenagrinėju, t. y. neplėtoju metodinės analizės kadangi, mano manymu, užtenka to, ką parašiau “metodikoje” (psl. 6-7). nematau reikalo plėstis, nei kartotis.

Dailės kūrinų kolekcijos idėjas bei jų realizavimą taipogi renkuosi analizuoti savitai, o ne remiantis konkrečiais “Metodiniuose **patarimuose** rengiantiems dailės magistrantūros baigiamuosius darbus” išdėstytais patarimais. Kadangi **patarimai** negali absoliučiai “įkalinti” konkrečioje formoje, o palieka tam tikrą improvizacijos laisvę (nes jie nėra - griežtos taisyklės), tai **II DALĮ** dėstau sekančiai:

APIE NEIGIAMŲ DALYKŲ RODYMĄ MENE

“Pernelyg didelis optimizmas dvelkia bukumu” (V. Antanavičius 1989)

Meninė kryptis, kurios atstovai vaizduoja savo kūryboje ne saldų, dirbtinai estetizuotą grožį, o kas gyvenime netaip jau gražu, turi tokias pat senas tradicijas, kaip ir estetizmas. “Mūsų liaudies mene yra ne tik lyriškai susimąstę rūpintojėliai, bet ir siurrealistišškai ekspresyvios Užgavėnių kaukės, velniai. O kiek netgi žiaurių scenų yra liaudies pasakose. Ir visa tai ne tam, kad išaukštintų <...> brutalumą. Tai rodo, kad mūsų tautėčiai nuo senovės suprato, jog žmogus gali būti gailestingas, bet nei gyvenimas, nei likimas tuo nepasižymi. Kaip pirmykštis žmogus, norėdamas įveikti pavojingą ir galingą žvėrį, stengdavosi jį nupiešti, tikėdamasis, kad tai suteiks jam jėgų<...>”(Valentinas Antanavičius, 1989 gruodis), taip ir aš vaizduodama savo darbuose man rūpimas visuomenės problemas, mėginu nors truputėlį įdurti joms. Nesistengiu savo darbais sukurti (perduoti žiūrovams) blogą nuotaiką. Mano darbai nėra pesimistiški nei savo spalvomis, nei vaizdais. Jais aš greičiau stengiuosi pasijuokti iš tų problemų, kurias gvildenu, taip bandydama jas bent sumenkinti kitų ir savo pačios akivaizdoje. Noriu, kad tos problemos pajustų dar vieną, (gel ir visiškai menką) smūgį. “Dar vieną”, nes yra daugybė žmonių, bandžiusių įvairiais būdais su jomis (tomis problemomis) “susidoroti”. Noriu, kad jos taptų nors kiek silpnesnės. Noriu tikėti, kad prisidėsiu nors menkutėliausia dalelyte prie jų išstūmimo iš mūsų visuomenės (tai yra, prie žmonių požiūrio į jas nors nežymaus koregavimo).

APIE MANO MYLIMIAUSIĄ ANKSČIAU NUTAPYTĄ DARBĄ “KONKURENCIJA” (psl. 45)

Šis darbas neteikiamas gynimui, tačiau jame bandžiau analizuoti panašią į vieną iš pasirinktų magistro darbui temų (problemų). Manęs negali nedominti “moteriškumo” samprata ir su ja susijusios temos bei

problemos, kadangi aš pati esu moteris (daugiau lytimi, nei gimine, kadangi man būdingas troškimas laužyti, savo gyvenimo būdu ir požiūriu į moteriškumą, kaikuriuos visuomenėje susiformavusius stereotipus taikomus moterims). ”Moteriškumas” – kas tai? kodėl ir kaip tai yra/nėra?

Man įdomūs ne tiek fiziologiniai procesai, vykstantys moters kūne, kiek psichologiniai. Mane labai domina vyrų ir moterų santykiai, vyrų ir pačių moterų požiūris į moterį, “moteriškumo” suvokimas, ir to problemos.

Stereotipiškumas. Kodėl vadovaujamės stereotipais? **Daugelis “šiuolaikinių” moterų nori** (jaučia vidinį poreikį) laužyti kaikuriuos stereotipus (ypač tokius, kurie “moteriškumą” apibrėžia kaip “siaurafunkcinę, vyrų visapusiško tenkinimo, bei vaikų gimdymo ir auginimo, mašiną”), **keisti** užsisenėjusį, “prašvinkusį” **visuomenės požiūrį į moterį, tačiau, kažkodėl, nekeičia savo pačių požiūrio**. Ypač jaunesniosios kartos atstovės, kurios “garsiausiai šneka apie lyčių lygybę”, tačiau **neįsivaizduoja savęs** (nekalbant jau apie tai, kad realiai tuo gyventų), **neįsispraudusių į aptemptus** ir “seksualumą” demonstruojančius **rūbus, neavinčių “smailianosių aukštakulnių”,** deformuojančių kojų sąnarius ir stuburą, **be “kasdieninio daugiasluoksnio makiažo”,** ar bent dažytų blakstienų ir t.t. visi šie dalykai skirti tikrai ne pačių moterų patogumui ar sveikatai, o daugiau vizualiniam vyrų patenkinimui.

Tai yra giliai išsisknijusi socialinė problema, tačiau, savo kūrybiniuose darbuose aš nesimu jos nagrinėti globaliai, o analizuoju tiek, kiek tai susiję su mano asmenine patirtimi. Pavyzdžiui, vienas mano paveikslų “Konkurencija” (2006-04), kuriame pavaizduotos keturios besišlapinančios mergaitės, skaidriai geltoname fone, gimė iš savianalizės (savipsichoanalizės). Aš bandžiau suprasti, atrasti priežastis to, kodėl many gyvena toks didelis noras kovoti prieš “moters-barbės” įvaizdį, prieš tokius nuostatus, kad moteris yra moteriška tik mūvėdama aptempiančius užpakaliuką džinsus, ar sijonukus. Ir būtinai ji **turi būti** dažytomis blakstienomis, antraip ji – “apsileidusi, nesirūpinanti savimi”. Ji tuomet “neseksuali”, vadinasi jau ir visai “ne moteriska”. Juk moteris “privalo būti graži”, nes vyrams malonu **grožėtis** moterimis. Aš nemanau, kad moteris privalo save įpareigoti patenkinti, “maitinti” praeivių vyrų nuolatos “išalkusias” akis. **Ji neturi būti “vartojama”**. Iš dalies kaltos ir pačios moterys, kad pasiduoda tokioms provokacijoms. Jos susitapatina su reklamu, kino filmu, bei šou verslo kuriamais įvaizdžiais. Dažnai moterys net darbus renkasi tokius, kur gali panaudoti savo kūnų savybes, savo “moteriškumą”, o ne protinius sugebėjimus ar įgudžius. Mane tai “siutina”, erzina labai daugkas, kas vyksta aplinkui. Bandžiau ieškoti to priežasčių - savo tokio (feministinio) požiūrio į daugką, savijautos, ir net kartais pykčio priežasčių.

Ir prisimčiau, jog net ankstyvoj vaikystėj man nepatikdavo, kai kasnors sakydavo, jog vienus ar kitus dalykus gali daryti tik berniukai, arba, kad kažką berniukai daro būtinai geriau nei mergaitės. Kai man buvo daugmaž šešeri metai, atostogavau kaime pas senelius. Ir ten, mano du broliai su pusbroliu nutarė, sustoję į eilę, šlapintis, kas toliau, o manęs su pussesere nenorėjo priimti į tas “rungtynes”, nes mes-ne-berniukai, ir ,atseit, negalime į tolą “siusioti”, kadangi neturim “pimpaliukų”. Man tai labai nepatiko. Ir jau tada užvaldė noras įrodyti, kad mes, mergaitės irgi **galim!** Tąkart pasikviečiau savo pusseserę..ir žinot, visai sėkmingai iki kitos takelio pusės “nusiųsiojom”!

Taigi, savo tapybos darbe "**Konkurencija**" (2006 04/dr./akrilas/ 1100x1000 mm.), kuriame keturios mergaitės, šlapinasi, rungtyniaudamos kuri toliau ...aš ir pavaizdavau jau minėtą vaikystės įvykį - mažų mergaičių “žaidimą”. Tačiau mano kūrinys ne vien apie tą momentinį jų rungtyniavimą, o apie tai, kad nuo pat mažumės moteriškos lyties atstovės stengiasi įrodyti, kad jos gali viską, ką ir vyriškoji giminė. Kad jos nėra niekuo prastesnės.

Nors šiame paveiksle stengiausi analizuoti tam tikrą mane piktinančią problemą, tačiau kartu tai yra mano prisiminimų, vaikystės simbolis, todėl paveikslui tapyti naudojau šviesias, lengvas spalvas, skaidrius, švelniu tonus, lengvą linijinį piešinį ir žaismingą atviro tipo asimetrinę kompoziciją.

APIE KELETĄ KOLKAS NEĮGYVENDINTŲ PROJEKTŲ.

I.

Nutapyti 5 paveikslų ciklą “ Nuo gimimo iki mirties” .

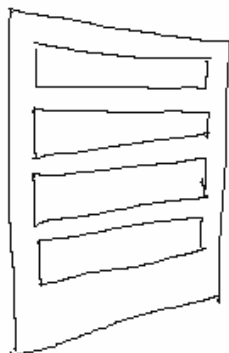
- gimimas , kūdikystė;
- vaikystė , paauglystė;
- vestuvės;
- senatvė;
- laidotuvės.

Naudoti mažai realistinių objektų , daug simbolių (tradicinių ir savo sukurtų),. Taip pat bandyti perteikti vaizdinius is savo prisiminimų bei sapnų, pasitelkiant momentines nuotaikas bei nuojautas, fotografijas.

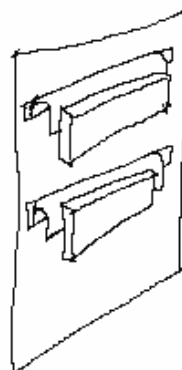
Tapybinės priemonės : vienas kitą perklojantys skaidrūs dažų sluoksniai – dėmės, linijinis piešinys, kaikur tarsi atsitiktinai užklydę , tarsi prilipinti, pastoziškai padengti “lopinėliai”, kažkiek aplikacijų.

II.

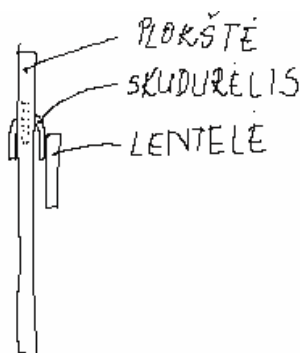
Taip pritvirtinti lentes, kad apvertus paveikslą “aukštyn kojomis” jos atsiverstų , ir “atsirastų” naujas paveikslas . Ant tų lentelių ne būtinai tapyba – gali būti ir fotografija. (pav.5-a,b,c.) O gali būti ne daug, o viena tokia lentelė. Ji keistų tik dalį paveikslo (ar fotografijos)

pav.5-a.

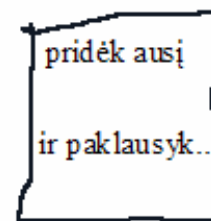
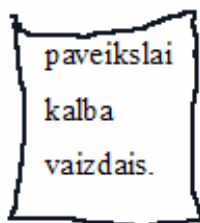
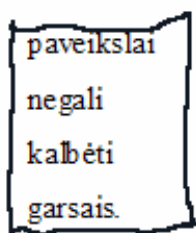
Pav.5-b.

pav.5-c.

III.

4 paveikslai . Juose nupiešti kurčėbylių ženklai – raidės , ar skaitmenys. Tais ženklais parašyti šie sakiniai : 1 “ paveikslai negali kalbėti garsais.”, 2 “ paveikslai kalba vaizdais.”, 3”o gal gali?” , 4” pridėk ausį ir paklausyk” . O kitoje kiekvienos drobės pusėje pakabintas diktofonas , iš kurio sklinda koksnors pasakojimas , ar muzika. Arba pasakojimas su muzika. Ir kiekvienas paveikslas pasakoja savo istoriją. Pavyzdžiui , 1 paveikslas vadintųsi “raudonkepuraitė” , ir diktofonas leistų šios pasakos įrašą . ir pan. Arba visi paveikslai pasakotų vieną istoriją. Kiekvienas jų , būtų vienas kito papildymas, tęsinys. Arba tiesiog trumpi, pasikartojantys (ir ką nors reiškiantys) garsai su muzika.

pav. 1.

Įeinantiems į salę žiūrovams būtų įteikiama kurčnebylių abėcėlė išversta į įprastąją, arba tiesiog užrašų esančių ant paveikslų vertimas į visiems suprantamą kalbą.

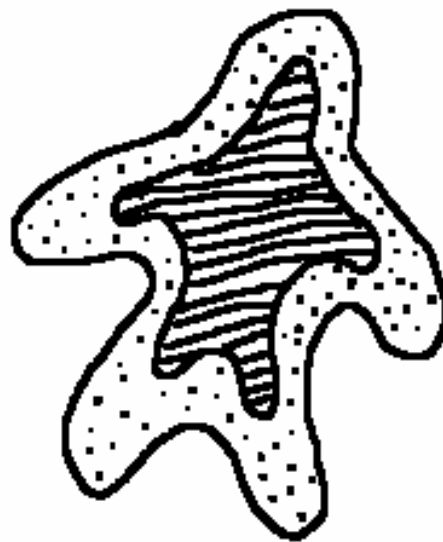
Įrašą reiktų leisti labai tyliai, kad girdėtusi tik pridėjus prie paveikslo ausį. O patys darbai turėtų būti didelio formato, kad užtektų atsitraukimo, tokio per kurį tikrai nesigirdėtų įrašas.

IV.

Dekoratyvinė žmogaus figūra iš skirtingų ilgių varžtų, suveržtų iš kitos kartono pusės. taip galima būtų išgauti reljefiškumą (pav. 2.). Kad ilgiausi varžtai (iškilčiausia paveikslo dalis) būtų ten, kur reikia, blogojjį kartono pusėj nusipieščiau objektą, kurį noriu daryti (šiuo atveju sudekoratyvintą žmogaus figūrą) žemėlapiu – plano principu sužymėčiau zonas, kur veržti ilgesnius, kur trumpesnius varžtus (pav. 3.). Šis paveikslas – objektas būtų papildantis paveikslų ciklą “surobotėjimas”. Ši tema periodiškai laikas nuo laiko mane užvaldo, ir išlenda iš manęs vis naujais paveikslais.

pav. 2.

pav. 3.

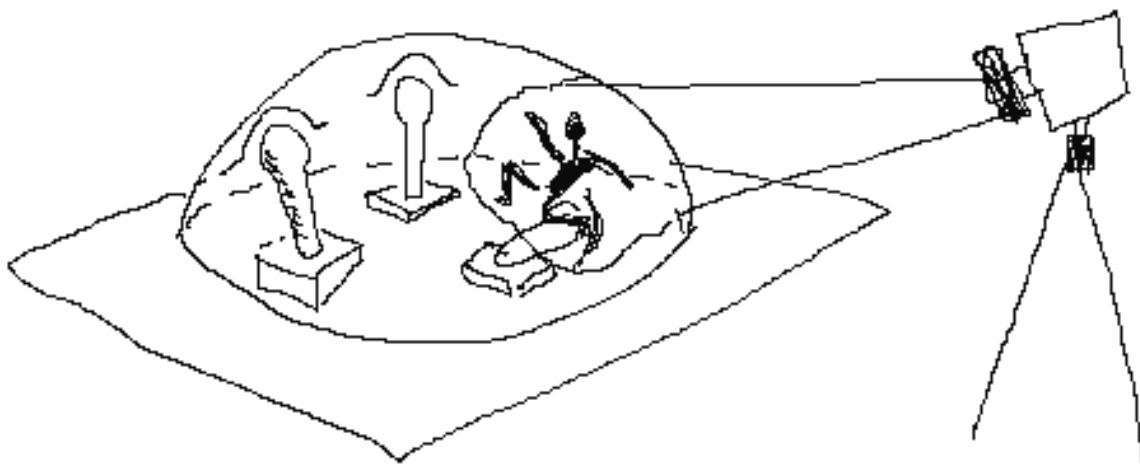
V.

Paveikslas, tapytas ant drobės, o viršų dar prikaltas, paliekant tarpą (naudojant kokias nors nestoras lištivute) tapinys arba piešinys ant šilko. Šiom išraiškos priemonėm mėginčiau papildyti savo darbų kuklią kolekciją, kurioja stengiuosi analizuoti, gilintis į moteriškumą ir su tuo susijusias psichologines, bei filosofines problemas. Kodėl šilkas laikomas moteriškumo simboliu?

VI.

Paveikslas , tapytas ant kokios nors labai elastingos, tamprios medžiagos, kuriame pavaizduotos neryškios, tarsi iš kažkur giliai, iš vidaus persišviečiančios kokios nors figūros- spalvinės dėmės . Ties tomis figūromis ritmiškai , (gali būti pagal kokią muziką) iškylantys kauburėliai . Ant to paveikslo – objekto galima būtų projektuoti vaizdą , atseit blaškosi žmonės , ir negali išlįsti (pav. 4.). Vaizdas būtų tai neaiškus, visai neryškus, tarsi kažkas neaiškaus persišviečia iš objekto vidaus ; tai trumpam paryškėjantis, aiškesnis, ir tuomet leidžiantis mums išvelgti konkretesnes žmonių, arba kokių nors gyvūnų figūras.

Judantiems, besikilnojantiems “kauburėliams” padaryti naudočiau mašinių valytuvų varikliukus, kadangi juos galima nustatyti, kad jie judintų skirtinga ritmika kokius nors prie jų pritvirtintus kūjokus. Objektas vadintųsi “nelaisvė” .

pav. 4.

VII.

Daryti DIDELĮ **virškinamąjį traktą** , kurio viduj galima būtų atsidurti.

Įeidamas nesuprastum į kur įeini , oviduj išdidintos visos virškinamojo trakto dalys . Kad kuo tikroviškiau atrodytų, reiktų daryti pagal kokią nors filmuotą medžiagą (su gydytojų pagalba) , pagal andoskopiją .

Tikriausiai reiktų taryti iš plastiko , ar kokios kt. Medžiagos, iš kurios galima būtų padaryti kuo panašiau į žmogaus vidaus organų audinius. Tikriausiai reiktų imituoti mirusio žmogaus virškinamąjį traktą , kad nereiktų imituoti skrandžio susitraukimų ir žarnyno peristaltikos.

Panašiu principu galima būtų padaryti didelę gimdą , su visom kraujagyslėm (gal net embrionu). Galėtume geriau įsivaizduoti, pajauti, kaip kažkada jautėmės... Dar geriau būtų padaryti sandarią ir pilną vandens . Į ją tada reiktų įlysti su akvalangu , ir oro balionu, kad galėtume kvėpuoti.

Puikiai suprantu , kad tokios mano idėjos – neišvengiamai utopinės svajonės, kadangi tokie projektai neįmanomi be milžiniškų finansinių investicijų. Taigi, tokie mano pasvajojimai greičiausiai visiems laikams ir liks tiesiog pasvajojimais.

Arba dar vienas objektas iš mano utopinių idėjų krepšelio:

Didelis objektas beveik per (visą) didelę salę . toks, kad liktų vietos tik žmonėms aplink tą objektą apeiti. Žmogaus širdis ir visos kraujagyslės (kraujotakos sistema) . Horizontalioj padėty. Be jokių kitų organų (be kaulų, odos ir raumenų), tik pagrindinės kraujagyslės ir širdis . Dar geriau , jei kraujagyslių sienelės būtų skaidrios ir matytųsi viduj “pumpuojamas” “ kraujas”.

Tokie projektai, jei jie kadanors būtų įgyvendinti, manau, primintų žmogui , koks stebuklingai sudėtingi mechanizmai yra mūsų kūnai, kuriuos mes priimam, kaip savaime suprantamus, paprastus, ir beveik nereikalaujančius ypatingos priežiūros . (“nesveikas“ maistas, netaisyklinga laikysena, tiek darbo, tiek ir poilsio metu, bereikalingi stresai, chemikalai, kuriais užteršta visa aplinka, ir. t.t.)

VIII.

Viena labiausiai mane pastaruoju metu jaudinančių svajonių , kurią aš ketinu įgyvendinti, yra (kaip aš ją pavadinčiau) – *saulės tapyba, arba tapyba su saule* . Jei viskas pavyks, taip, kaip aš “prisifantazavau “ , tuomet tai ir bus mano magistro darbas. O jei ne, kai baigsiu magistrantūrą, bandysiu iš naujo kitą vasarą, ir paskui padarysiu savo personalinę parodą, su tokiais darbais, koius pati išsvajojau.

Vieną sauėtą rytą pabudau , ir įsistebeilijau į užuolaidas, ant kurių žaidė saulė. Apšviesta buvo tik dalis užuolaidos, kita dalis buvo panirusi į šešėioj, krintanti nuo sienos dalies virš lango. Ant apšviestosios drobinės užuolaidos dalies krito lengvutis, švelnus, smulkus raštas – dieninės užuolaidos šešėlis. O jame dar žaidė balkone sudžiautų skalbinių besiplaikstantys šešėliai. Visos tos šokančios dėmės tai

paryškėdavo , smarkiau nušvitus saulei, tai beveik visai išnykdavo, debesėliams laikinai pridengus saulę.

Ir aš prisiminiau, kad taip negulėjau taip ilgai pabudus lovoje stebėdama šešėlius jau labai seniai. O vaikystėje tai man taip patikdavo.. pasijutau , tarsi grįžusi į praeitį . Ir tai buvo begal malonu. Tarsi tokia meditacija. Ir tada aš sugalvojau, kad noriu tapyti su saule. Noriu tapydama taip jaustis. Noriu vietoj dažų naudoti saulę. Prisiminiau, kad mokykloje, literatūros, ar istorijos pamokose skaitėme apie tai, kaip senovės lietuvoje moterys išaustus lininius audinius , saulėtom dienom ištiesdavo pievose, kad saulė nubalintų. Tada ir supratau, kaip aš tai padarysiu. Aš apsitepsiu iš karto daug drobių, ir išnešiu jas į saulę, pridengusi jas tam tikrais karpiniais. Juos vis keisdama , uždengdama vis kitas drobių dalis aš lauksiu , kol saulė pamažu blukins neuždengtas vietas. Taip drobėje išgausiu, užauginsiu su saulės pagalba itin švelnių tonų , atspalvių dėmes, figūras. Kad įvesti truputį spalvos, pamėginsiu naudoti žoles , vienos vietose šviežias, kitose jau padžiovintas, kad skirtingos spalvos gautųsi (neįtrinsiu jų, tik padėsiu ir paliksiu saulėje, kiek prisilies ir nudažys drobę, tiek ir užteks, stengsiuosi, kad būtų kuo natūraliau viskas.

Pasvajojusi taip, susimąščiau, ar tikrai tai pati sugalvojau, ar tik nebus tai, kaip kartais atsitinka, tik išlindę iš psamonės kokie nors jau kažko matyto prisiminimai ?? tačiau sugebėjau prisiminti tik vieną žmogų . Tą pačią dieną nubėgai į biblioteką ir pasitikslinau : tai buvo Denis Openheimas ir jo “Skaitymo padėtis antram nudegimo laipsniui” 1970. paskui dar visą savaitgalį knaisiojau internete, tačiau neradau nieko , kas mane nuliūdintų. Išdidžiai pagalvojau sau : “ Ačiū Dievui, matyt tai tikrai *mano*” ir dabar ramia sąžine ir su dideliu džiugesiu dūšioj, bei nekantrumu laukiu vasaros, atostogų ir saulės. Daug saulėtų dienų. O skaitydama įvairius straipsnius, gilindamasi į pradėtas tapyboje reikšti problemas, leidžiu sau pasvajoti, kad tai visgi liks , kaip atsarginis variantas mano magistriniam darbui, o tikroju taps tapyba su saule, arba saulės tapyba.

APIE KELETĄ MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO TAPINIŲ.

“SAKYTI VISKĄ” IR “SUNKUS TYLĖJIMAS”.

Šiais dviem darbais mėginu atskleisti (analizuoti) vieną iš keturių magistro darbo temų “laisvė”. Tapybos darbus “Sakyti viską” (psl. 56) ir “Sunkus tylėjimas” (psl.65) analizuosiu ne atskirai po vieną, o abudu kartu. Nors juos eksponuoju ne greta vienas kito (“Sakyti viską” – pirmas, “Sunkus tylėjimas”- paskutinis, dešimtas), ir savo išvaizda jie yra labai skirtingi, tačiau tai yra diptikas. Šie tapybos darbai atskleidžia bendrą laisvės temą, kuri man yra labai svarbi tiek kūryboje, tiek gyvenime. Svarbi pasirinkimo laisvė visose gyvenimo situacijose, tačiau šiais dviem darbais aš noriu atskleisti būtent kalbėjimo laisvės svarbą. O kalbėjimo laisvė yra neatsiejama nuo išgirstų dalykų supratimo

(suvokimo), interpretavimo laisvės. Labai svarbu (kūryboje ypač) kalbėti tai (apie tai), ką tu nori pasakyti, ir išreikšti savo mintis tokiom priemonėm, kokios tuo metu atrodo tinkamiausios. Man, kaip tapytojai, yra labai svarbu savarankiškai, niekieno neįtakojamai, rinktis tiek atlikimo technikos priemones, tiek spalvines išraiškos priemones, tiek vaizduojamus objektus, tiek kompoziciją. Galbūt todėl mano darbuose (ne tik šiuose, bet ir apskritai) nėra vieningų simbolių klotų, ar vieningos tapybinės raiškos. Tačiau aš džiaugiuosi tuo, jog visus juos jungia laisva pasirinktų temų interpretacija, ir vienas didelis nenoras įvardinti kiekvieną kiekvieno paveikslą objektą per daug konkrečiai. Aš noriu, kad man laisvai pasirinkus paveikslų temas, kiekvienas žiūrovas nebijodamas laisvai interpretuotų, ką matas. Noriu, kad žmonės išgirstų ne konkrečiai tai, ką aš noriu pasakyti, o tai, ką jis pats nori išgirsti, kad matytų tai, ką nori matyti. Todėl aš savo darbuose naudoju gana nemažai abstrakčių, arba pusiau abstrakčių elementų. Mano darbai yra daugiasluoksniai, paliekantys vietos žiūrovo fantazijai.

Kūrinys “Sakyti viską” tarytum atidaro mano diplominių darbų ekspoziciją, o “Sunkus tylėjimas” tarytum ją uždaro. Tačiau uždaro ne užbaigdamas. Juo aš tarytum laikinai užsičiaupiu, minutėlei nutylu. Darbo “Sunkus tylėjimas” centre aš įkomponuoju stilizuotą užtrauktuką, kuri naudoju kaip simbolį, pati jam sugalvodama reikšmę. Per jo simboliką bandau pasakyti, kad nutylu ne visam laikui. Tačiau net ir toks tylėjimas man yra sunkus, todėl ir palieku sau galimybę vėliau vėl prabilti. Juk kas užtrauktuku užsegta tas ne užsiūta, užklijuota ar užvirinta. Užtrauktuką panorėjus galima atsegti. O kadangi šiuo metu trumpam nutylu, tai paveiksle “Sunkus tylėjimas” išskyrus užtrauktuką, nevaizduoju visiškai jokių konkrečių objektų. Tarytum laikinai nutylu ne tik aš, bet tyli ir pats paveikslas. Drobės paviršių (be išskyrus jau minėto užtrauktuko) puošia tik nebylus ornamentas. Nėra jokios dinamikos. Paveiksle vyrauja viena slogaus raudonumo spalva. Visas paveikslas tarytum sustingęs tyloj, kažko laukime (galbūt laukime prabilimo). O laukti visuomet yra kažkiek sunku. Juk kartais būna taip sunku tylėti viską laikant savyje. Todėl ir “Sunkus tylėjimas”.

Nors ir tą pačią temą atskleidžia, tačiau ir priešingas “Sunkiam tylėjimui” yra tapinys “Sakyti viską”. Pirmiausia tuo, jog naudoju daugiau spalvų, ir objektų (įvairių, daugiausiai žmones primenančių figūrėlių). Kai kurie jų yra mano pačios išgalvoti, o vienas objektas (figūra, primenanti neįgalųjį vežimėlyje) yra pasiskolintas iš vieno mane sukrėtusio animacinio filmuko “Gyvenimas”. Visi objektai yra juodos, sunkios spalvos. Kartais gali būti sunku ir išsakyti, ką jauti, kas tavyje gyvena, kadangi gali būti nesuprasta tų, kuriems viską išsakai. Gali būti, kad susikaupę išgyvenimai, mintys yra sunkūs, nemalonūs ne tik tam, kas juos nešiojasi savyje, bet ir tiems, kam jie yra išsakomi. Ir net būdami visai laisvi pasirinkime tylėti, ar viską išsakyti, niekad nebūsime laisvi nuo savo pasirinkimo, kai jis jau įvykęs. Todėl ir ėmiausi “laisvės” temos, nes absoliuti laisvė yra nepasiekiamas siekiamybė. O to, ko negali pasiekti, labiausiai ir norisi siekti.

“LABANAKT, MANO DIEDAI! LABANAKT, MANO BOBA!..” (psl. 57)

Šis tapinys vienas iš trijų tapytų temai “Moterų ir vyrų tarpusavio santykiai” ir pateiktų magistro darbo gynimui. Šiuo paveikslu aš bandau parodyti, kaip smarkiai pasikeičia vyrų ir moterų (daugelyje šeimų) santykiai, bendravimas senatvėje. Kad ir kiek daug lieka tų pačių įpročių, kurie puoše poros santykius jaunystėje (pvz.: palinkėjimas labos nakties prieš miegą, apsikabinimas, pasibučiavimas, pusryčių ar pietų valgymas drauge prie bendro stalo...), tačiau, net ir jie yra “mutavę” į daug šaltesnius. Žinoma, yra išimčių, tačiau dauguma santykių tampa nepilnaverčiais, o žmonės vis dar gyvena kartu, kadangi senatvėje bijo likti vieni.

Paveiksle “Labanakt, mano diedai! Labanakt, mano boba !...” aš vaizduoju seną vyrą ir seną moterį, kurie vilki naktiniais rūbais. Jie eina miegoti ir linki vienas kitam labos nakties. Tačiau iš jų veido išraiškų (jų mimikos) matyti, kad tas palinkėjimas nėra šiltas, nuoširdus. Tai tarytum refleksas, užsilikęs iš kažkada seniau. Ar linkėtų vienas kitam labos nakties, ar pyktūsi, ar šiaip šnekučiuotūsi, šių žmonių nuotaika beveik nekinta. Jie žvelgia vienas į kitą vienodai susiraukę. Jie jau pavargę vienas nuo kito, pavargę nuo gyvenimo. Tokiuose santykiuose aš beveik neižvelgiu teigiamų dalykų. Netgi aplinkiniams tokie santykiai dažniausiai tesukelia juoką. Galbūt juoką su šiek tiek gaudulio. Kad labiau pabrėžti slogią, pilką senų žmonių nuotaiką (o gal tiesiog pakilios nuotaikos nebuvimą), paveikslui tapyti daugiausiai naudoju šaltus, niūrokus, mėlynos ir žalios spalvos atspalvius, bei įvairius purvinus pilkai rožinės spalvos atspalvius. O kaip priešpriešą šioms spalvoms, ir tuo pačiu senatvei, nutapau, tarytum praėjusio gyvenimo (jaunystės, net vaikystės) aidą. Senolio figūroje ištapau vaikiškas mašinėles, lėktuvėlius, kitas sudekoratyvintas figūrėles, o iš po senolės figūros matyti, tarytum benykstą suvystyto kūdykio, lūpdažio, gėlių kontūrai. Tais simboliais aš noriu parodyti, kad kokia gaudi situacija atrodytų šiuo metu, nereikia į senolius žiūrėti su gailėsčiu, kadangi jie gyvenime patyrė ir gražių dalykų.

“PAUKŠTIENOS KOTLETAS PIETUMS” (psl. 61)

Tai tapinys, kurį tapiau temai “Sustabarėjimas, surobotėjimas, žiaurumas”. Tai vienas mėgstamiausių mano darbų. Visų pirma tuo, jog atskleidžia mano požiūrį į žmonių žiaurius maitinimosi įpročius. Daugelis žmonių, dar būdami vaikais ir nesuprasdami kas yra ta “mėsytė”, yra vos ne verčiami valgyti kitų gyvūnų lavonus (“už mamytę...už tėvelį..”). Bėgant laikui prie tokio maisto priprantama, ir net nesusimąstoma, kas yra tas kotletukas, dešrytė ar karbonadas... Daugelis niekada gyvenime nėra matę, kaip gyvūnas tampa taja mėsyte, ir perkamos prekybcentryje į vakuuma supakuotos rausvos masės visiškai netapatina su gyvūnų lavonais (jų mirusių kūnų dalimis).

Šis paveikslas yra tarsi priminimas žmonėms, ką mes iš tiesų valgome. Kas slypi, pavyzdžiui (šiuo atveju paukštienos) kotleto viduje. Tapydama tyčia naudoju daug raudonos spalvos. Ji simbolizuoja kraują. Centre įkomponuotas ovalas atkartoja netaisyklingą kotleto formą. O to ovalo viduje pavaizdavau iš mano prisiminimų dažnai išnyrantį vaizdą, kai senelei nukirtus gaidį, jis, jau būdamas be galvos, nuplasnoja per kiemą, besitaškydamas iš kaklo trykštančiais kraujo purslais. Kraujo purslus taipogi vaizduoju aplink centrinį ovalą fone įvesdama daugybę, tarsi raibuliuojančių apskritimų bei skritulių.

Tačiau, kaip ir daugelyje kitų savo tapinių, aš pagrindinės paveikslo problemos (temos) nesuvedu į tragizmą, net jei imu analizuoti ir ne pačius linksmiausius dalykus. Tiek patį “kotleto ovalą”, tiek močiutės figūrą su trumpakočiu kirvuku rankoje, tiek vargšą gaidelį aš vaizduoju sukarikatūrintus, kad nors šiek tiek pasijuokti iš savęs, savo požiūrio. O pasijuokti noriu todėl, kad kuo puikiau suvokiu, jog tas požiūris tikrai nėra vienintelis teisingas pasaulyje. Netgi priešingai, daug kam atrodo ganėtinai juokingas.

“DIRBTINIS APVAISINIMAS” (psl. 63)

“Dirbtinis apvaisinimas” tai vienas iš dviejų temai “Laikas gimti ir laiskas mirti” nutapytų paveikslų, kuriuos taipogi pateikiu magistro darbo gynimui. Tapydama šį kūrinių rėmiausi daugiausiai savo požiūriu į dirbtinį apvaisinimą, savo nuojautomis ir samprotavimais apie tokį reiškinį, kaip gimimas.

Kai du žmonės sugalvoja, kad jie nori kūdikio (akcentuoju - kad jie nori, o ne pavyzdžiui, kad kažkas galbūt norėtų būti pagimdytas), pirmiausia jie mėgina pradėti vaikelį natūraliu būdu. Neretai nutinka taip, kad net ir labai stengiantis, vaikelis visvien neprasideda. Tuomet žmonės, dažniausiai net nesusimąstydami, kad galbūt šiuo metu niekas nenori prasidėti, nenori būti pagimdyta(-as), tie du žmonės, su gydytojų pagalba puola per prievartą traukti į šį pasaulį kažką, kam galbūt dar (arba jau) visai nelaikas ateiti. Į vaiką (naują žmogų) tada žiūrima, kaip į produktą, kurį užsigeidžiama įsigyti bet kokiais būdais. Manau, tai yra gana savanaudiška. Stebimės ir pykstame, kada dar net nesulaukę pilnametystės jauni žmonės jau skuba palikti šį pasaulį, visiškai nepasitarę su mumis... o mes ar tariamės, ar įsiklausom prieš juos pagimdydami? Jei žmogus negimsta, gal jis to visai ir nenori? Arba gal jam net nėra vietos šioj žemėj? Gal ta vieta buvo paruošta kažkam kitam?

Tapinyje “Dirbtinis apvaisinimas” pavaizdavau septynias figūreles, kurios simbolizuoja dar negimusių kūdikėlių sielas. Dvi iš jų yra liūdnos, viena - nustebusi, dvi - linksmos (šypsosi) ir dvi – visai be užuominos į kokią nors nuotaiką. Tik pirmosios trys išduoda mano pačios neigiamą požiūrį į dirbtinį apvaisinimą. Tos, kurios šypsosi, daugumos porų, negalinčių susilaukti vaikų, požiūtį. O per tas

figūrėles, per kurias neperteikiu jokių emocijų, bandau parodyti tą tikrąjį mūsų visų nežinojimą kaip ir kas yra iš tikrųjų. Iš tiesų mes tik galime galvoti, tikėti, kad yra vienaip, arba kitaip. Bet ne žinoti. O tai, kad paveiksle dominuoja šiltos (gelsva, rusva), šviesios (švelni rožinė, žydra) spalvos, reiškia, jog, nors mano požiūris į dirbtinį apvaisinimą ir yra neigiamas, aš visviena labai noriu tikėti, kad tarp tu mėgintuvėlyje pradėtų kūdikėlių vis dėlto bus ir tokių, kurie jausis puikiai ir bus laimingi šiame pasaulyje.

ANALIZIŲ APIBENDRINIMAS

Nesiėmiau labai detalai analizuoti savo darbų, kadangi ir tapymo procese nebuvo daug mąstoma kaip ir ką tapyti. Beveik visi paveiksliai gimė ekspromtu. Aišku, juos išprovokuodavo tam tikras mano susidomėjimas kažkokiomis problemomis, tačiau visas jas išgyvenu, mąstau apie jas ne tapydama. O kai jau prisėdu tapyti, tos mintys atsitraukia kažkur toliau, ir tapydama jau vadovaujuosi tik jausmais. Tikrai nėra jokie logiško kompozicijos apmąstymo, ar konkrečiai iš anksto apgalvotų spalvų, potepių. Kažkaip viskas išsilieja, nutūpia, atgula, atsiranda, nutinka, pribyra ant drobės be kažkokių konkrečių apmąstymų, nejučia. Ir jei aš rašydama pradėčiau detalizuoti, kaip ir kodėl kažkas kažkur išnyra, kodėl būtent vienur, ar būtent kitur klojau vieną ar kitą dėmę, aš meluočiau (kadangi pati nežinau tokių dalykų). O meluoti aš tikrai nenoriu.

Tegu menotyrininkai analizuoja ir interpretuoja. Tegu paprastas žiūrovas atranda mano darbuose sau artimas spalvų, dėmių bei linijų išsidėstymo, figūrų bei ornamentikos, kompozicijos simbolines reikšmes. O man tapyba yra jausmas, sunkiai nusakomas konkrečiais žodžiais.

IŠVADOS

Dailės magistro darbo kūrybinės kolekcijos konceptualiosios dalies rašymas leido man giliau išnagrinėti, išanalizuoti pasirinktas magistro darbo problemas, rimčiau apgalvoti ir išsirinkti artimiausias mano psichofiziniam pasauliui kūrybos darbų nekolekcijos temas, bei priimtinausias man, kaip tapytojai, išraiškos priemones.

Analizuodama mane dominančias problemas supratau, jog dailė – per siaura sritis jas išreikšti taip, kad žmonės suprastų esmę. Todėl siūlyčiau memų temą plėtoti filosofijos bei psichologijos aspektu. Galbūt, netgi įvesti memetikos kursą į filosofijos bei psichologijos disciplinas universitetuose.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- A. Andriuškevičius “72 lietuvių dailininkai apie dailę”, V., VDA leidykla, 1998
- S.Buzaitė “Filosofija ir psichologija”, 1995;
- H.G.Gadamer “Istorija.Menas.Kalba”, V., 1999;
- R.Garbčiauskas, T.Tamošiūnas “Metodiniai patarimai rengiantiems dailės magistrantūros baigiamuosius darbus”, ŠUL, 2006;
- M.Krikštopaitytė “Reklama - vyriško ego oazė” 2004;
- “Memų teorijos naudojimas įtikinimo komunikacijoje”: Rašto darbas. Vilniaus universitetas, Filosofijos fakulteto, Informacijos visuomenės studijų studentas. Darbo vadovė R. Matkevičienė, 2003;
- D.Navikaitė “Kokią moterį reklamuojame?”, 2004;
- L.M.Šalčius „Svečiuose pas 40 tautų”, V., 1989;
- A.Žukauskaitė “Feminizmas be dogmų: Moterys Larso von Triero filmuose”;
- **Meme** - Wikipedia, the free encyclopedia;
- <http://pespmc1.vub.ac.be/MEMES.html>;
- <http://gyvas.sapnas.net>;
- <http://www.sciencedaily.com> 2005/01/25;
- <http://www.lygus.lt> Informacinis portalas moterims;
- <http://kazkas.kobra.ktu.lt>;
- <http://www3.vdu.lt>